

Feminističko- antimilitaristički pristup konceptu, tumačenju i praksi Rezolucije 1325

Zbornik tekstova

*Izdale: Žene u crnom, Beograd, mart 2012.
Priredile: Gordana Subotić i Staša Zajović*

Sadržaj

Sintija Enlo/Cynthia Enloe: Feministička radoznalost

Lino Veljak: Zašto je važno kritičko mišljenje?

Beti Rirdon/Betty Reardon: Rezolucija 1325 kao instrument mira

Sintija Konburn/Cynthia Cockburn: Rezolucija 1325 u zamci kontradikcija

Giti Hečel/Giti Hetchel: Rezolucija 1325 u Nemačkoj

Rebeka Džonson/Rebecca Johnson: Zločin silovanja

Dragana Dulić: Kritički pristup Rezoluciji 1325

Laura MekLoe/Laura McLeod: Različita viđenja konfliktnog i postkonfliktnog perioda i političko tumačenje rodne bezbednosti kroz Rezoluciju 1325

Izveštaj Globalne mreže žena graditeljki mira (GNWP)

Članci iz knjige 1325 Činjenice i Zablude Ženske mreže Kosova:

Šta je priča?

„Mi imamo Editu! Zašto nju ne uzmete?“

Izdale: Žene u crnom, Beograd, mart 2012.

Priredile: Gordana Subotić i Staša Zajović

Sintija Enlo

Feministička radoznalost – razvijanje globalne „feminističke radoznalosti“

Razvijanje „radoznalosti“ uključuje istraživanje, preispitivanje i odbijanje da se stvari uzimaju zdravo za gotovo. Niko se nikada ne zapita oko stvari koje prihvata zdravo za gotovo. Na primer, većina nas nikada ne razmišlja o disanju (dok na primer ne oseti jaku hladnoću ili pak ne krene na časove joge). Takođe većina nas nikada ne razmišlja o globalnom otapanju (sve dok na primer ne pročita članak o tome u dnevnim novinama). Kako se razvija „feministička radoznalost“? Šta ona znači? Šta nam može doneti?

Tema kojom ćemo se baviti u ovom radu jeste „feministička radoznalost“. Kako da je razvijemo? Po čemu se izdvaja od ostalih? Saznaćemo šta nam ona može otkriti o militarizaciji i globalizaciji – vezama između ova dva trenda – ono što bi nam inače lako promaklo. Drugim rečima feministička radoznalost je veoma praktičan i prizeman poduhvat.

Insistiranje na preispitivanju stvari koje mnogi ljudi uzimaju zdravo za gotovo, i razvijanje nove vrste radoznalosti nije samo akademski čin, to je politički, kulturni, i lični čin i za njega je potrebno puno energije. Feministička radoznalost je ključni alat za prepoznavanje veza između danas dva najveća globalna trenda *globalizacije i militarizacije*.

Kao i svaka „izacija“ i ova dva procesa su višeslojna i složena. I kao što se kroz sagledavanje strateških odluka, korak po korak, može shvatiti kako je Naci režim 1930. godine počeo da menja svest i savest većine običnih Nemaca tako i ova dva procesa mogu otkriti mnogo. Tehnike reklamiranja i izrade popularnih filmova su tu igrale ključnu ulogu (Koonz, 2003.). Snimak jedne scene nam neće otkriti mnogo – ali pažljivo promatranje snimaka svih scena hoće. Kroz promatranje svih slojeva ovih procesa i pojava istovremeno, možemo otkriti kako se prvo menjaju pojedinci, a potom lokalne zajednice, javne institucije, kompanije i na kraju cela društva. Feministička radoznalost nam pomaže da shvatimo realnost i dobijemo pouzdanije rezultate.

Globalizacija je proces koji korak po korak menja sve, filmsku industriju, proizvodnju hrane, pravo, bankarstvo, medicinu, obrazovanje, smisao identiteta svakog pojedinca, ljudska prava, ekološki aktivizam i ženski pokret, terajući ih na sve veću međuzavisnost i šireći je van državnih granica.

Uzeću za primer industriju guma koja je globalizovana od svog nastanka.

Guma. Kada sam se prvi put zapitala odakle dolaze gume na mom automobilu, već sam bila diplomirala i živela jednu godinu u Maleziji kako bih izučavala etničke sukobe u toj bivšoj britanskoj koloniji kroz kompleksan sistem obrazovanja. Moj mali stan se nalazio u novorazvijenom naselju van grada oko kog se nalazila plantaža stabala kaučuka. I tako sam ja kao dodatak svojoj obrazovnoj politici počela da razmišljam o gumi. Kroz zadnja vrata mog stana mogla su se videti stabla kaučuka. Od ranog jutra sam gledala radnike koji skupljaju tečni lateks bele boje za proizvodnju guma. Stajavši tako na tropskom suncu jednog ranog jutra pomislila sam na gume svog VW Beetl-a i shvatila da već dugo gledam globalizaciju na delu, a da to uopšte nisam shvatala do tog momenta.

U prošlom veku britanski naučnici su doneli stabla kaučuka iz Brazila kako bi ukrasili svoje botaničke bašte u Engleskoj, potom su napravili komercijalnu vrstu stabla kaučuka i preselili ih na plantaže u tada britansku koloniju Maleziju u Jugoistočnoj Aziji a potom zaposlili hiljade imigranata iz Indije da rade na njima. Rezultat ovoga jesu: Dunlop, britanska firma u Maleziji, američka kompanija Firestone u Liberiji, francuska kompanija Mišelin u Vijetnamu, i sve sa ciljem razvijanja globalnog biznisa trgovine gumom. Automobilaska industrija je naravno ubrzala ceo ovaj proces. Naravno, i druge kompanije su krenule tim putem, Singer, proizvođač šivaćih mašina je već početkom 20. veka svesno počeo sa planiranjem globalnih tržišnih strategija (Dogmosh, 2006.) Ovi globalni trendovi u nauci, politici, radnim migracijama, marketingu nisu novost. Ono što jeste novost je količina i širina ovih globalnih trendova od kraja 20. veka.

Globalizacija je ustaljena skraćena oznaka koja podrazumeva protok tehnologije, kapitala i radne snage, sa ciljem da se ovaj trend uvećanja kapitala i profita održi i nastavi. Dok se pod *antiglobalizacijom* smatraju društveni pokreti inspirisani kritikom kapitalizma. Međutim, više je nego korisno shvatiti da se globalizacija može desiti svemu, ne samo kompanijama koje tragaju za profitom i njihovim zaposlenima, već i antiglobalističkom pokretu jer su često efikasne aktivističke mreže zagovarača i branitelja upravo rezultat globalizacije (aktivisti u Nigeriji sada razmenjuju informacije sa aktivistima Kanade i Indije).

Sa druge strane, ne ulaze svi sa istim kapitalom u proces globalizacije. Ne mogu svi priuštiti sebi privatne džetove, lak pristup internetu, kredite na dohvat ruke, učenje engleskog ili sve popularnijeg francuskog jezika. Ne mogu svi diskutovati o međunarodnim problemima na koktelu sa senatorom.

Militarizacija je već manje poznatiji koncept. Biti militarizovan znači usvojiti militarističke vrednosti, a to su verovanje u hijerarhiju, upotrebu sile i poslušnost. Gledati na svet kao na opasno mesto i smatrati militarističke metode kao jedine efikasne metode jeste militarizam. Ovim promenama nekada trebaju godine da se dogode a ponekad se dese iznenada kao odgovor na traumu. Većina ljudi u svetu koji su militaristi zapravo ne nose uniforme, oni su civili. Sve se može militarizovati, brak kada se supružnici zaposle jedno u vojsci a drugo u firmi koja posluje sa vojskom pa se tako ugovorima koji nameću tajnost, stvori veliki jaz između muža i žene u jednoj porodici.

Grad, kada gradski zvaničnici počnu da misle da je njihov najjači ekonomski adut otvaranje vojnih baza i fabrika, pa baziraju ekonomsku politiku i politiku zapošljavanja grada na tom principu.

Granice, kada glasači i zvaničnici jedne države počnu da misle da opasnost vreba sa druge strane granice i da se protiv takvih opasnosti ne može boriti kulturnim razumevanjem, diplomatskim pregovorima, imigracionim zakonima, već jačanjem militarističkih politika, i povećanjem vojnog budžeta.

Sud, kada sudije počnu da misle da je „nacionalna bezbednost“ iznad individualnih prava građana i da je treba štititi po cenu svega.

Građani, kada počnu da misle kako su zakoni i glasanje spori mehanizmi koji ne mogu odgovoriti potrebama hitnosti i tajnosti i tako daju zvaničnicima zeleno svetlo da zakone zaobiđu, a sve to pod izgovorom zaštite građana. Svaki običan građanin postaje militarizovan kada vojnu intervenciju stavi iznad sporih i kompleksnih diplomatskih sredstava pri rešenju domaćih i međunarodnih problema.

Globalne korporacije postaju militarizovane kada njihovi direktori počnu da veruju da će njihove fabrike u drugim državama biti sigurnije ukoliko su vlade tih država spremne da upotrebe vojnu silu za gušenje radničkih protesta.

Ova knjiga objašnjava na koji način su ova dva moćna savremena trenda - militarizacija i globalizacija povezani i kako se često međusobno hrane i dopunjuju. Primer vođstva jedne kompanije koja locira svoje fabrike u zemljama čije su vlade spremne da upotrebe vojnu silu protiv radnika koji protestuju za bolje uslove rada jeste *pravi primer kako globalizacija može biti militarizovana*. Globalizacija zavisi od militarizacije svaki put kada militarističke ideje o nacionalnoj bezbednosti postanu centralna stvar u nastanku ili održanju nekog međunarodnog poretka ili odnosa.

Naravno i *militarizam može biti globalizovan*. Primer za to jeste vojna industrija. Ima puno trgovaca, naučnika, korisnika, posrednika, međutim samo dva globalna instituta koji pokušavaju da isprate tok trgovine teškim i lakim naoružanjem čiji se profit meri bilionima dolara (jedan je u Švajcarskoj, a drugi u Švedskoj). Pogledajmo samo ugovore najvećih američkih bezbednosnih korporacija koje proizvode opremu za vojsku SAD u fiskalnoj 2005. godini: Lockheed Martin sa 19.45 milijardi dolara na prvom mestu (koji drži 7.2% poslova Pentagona), Boeing sa 18.32 milijarde dolara na drugom, Northrop Grumman i General Dynamics na trećem i četvrtom mestu. Prvih šest na listi su američke korporacije, dok je sedma britanska. BAE Systems je jedina Britanska bezbednosna korporacija koja je dospela na ovo mesto tako što je stekla poverenje Pentagona i zbog toga ima „specijalan tretman“ u američkim odbrambenim poslovima sa oružjem. I dok ove firme koje proizvode teško naoružanje predstavljaju veliku vest, zapravo malo i lako naoružanje je to koje oduzima najviše života svakog dana tokom godine na celom svetu. Odakle dolazi oružje koje oduzima hiljade života i proizvodi migracije velikog broja ljudi u regionu Darfura u Sudanu? Kako stiže do tamo? Ko tu profitira?

Uzmimo Blackwater kao globalnu privatnu bezbednosnu korporaciju koja uz odgovarajuću nadoknadu pruža usluge čuvanja ambasada, rudnika, distribuciju hrane za vojnike u zaraćenim područjima i slično. Do 2006. godine američka vlada je uposlila oko 50 000 privatnog osoblja, vojnog i civilnog, samo u Iraku. Takođe, ono što je manje poznato jeste da razne kompanije kao što su Halliburton, AT&T, Pizza Hut, Burger King i slične snabdevaju vojnike u Iraku i zaraćenim zonama i na taj način zgrću veliki profit. Samo zamislite svet sa oznakama svih vojnih baza, ili bar samo vojnih baza američke vojske. Danas, američke baze su svuda, od Kube do San Dijega, Britanije i Italije, od Katara do Južne Karoline i Japana, od Bugarske i Bosne do Kazahstana, Arube i Guama. Danas posle 36 godina od američko-vijetnamskog rata odvijaju se pregovori za otvaranje američke mornaričke baze u vijetnamskoj luci Da Nang. Svaka od ovih američkih baza jeste rezultat pritiska ili pregovora

zvaničnika ovih zemalja sa vladom SAD. Oko ovih baza pojavice se i zaživeti kuglane, radnje, krojači, kabineti, e-mailovi, parade, seksualno prenosive bolesti, ljubavna pisma, saloni za tetoviranje i druge pojave koje će samo pospešiti globalizaciju militarizma.

Međutim, motori globalizacije militarizacije upaljeni su još pre jednog veka. Sve imperijalističke sile su pokušale da naprave repliku svojih vojski u zemljama koje su kolonizovali, Britanci u Indiji, Nigeriji, Maleziji, Fidžiju, Australiji i Egiptu, sa svojom urođenom pretpostavkom o etničkoj hijerarhiji i shvatanjem „borbenih rasa“ – što znači da je od strane kolonizatora muška populacija ovih etničkih grupa bila doživljavana kao „tradicionalni borci“. Britanska vojska i danas traži regrute-plaćenike na Fidžiju i Nepal (iz poznatih Gurka odreda). Zato, kada vidite Gurka vojnike sa Fidžija i Nepala u misiji u Bosni i na Kosovu, počnite da razmišljate o dugogodišnjem rodno militarizovanom nasleđu imperijalizma i o nadama mladih ljudi i njihovih roditelja u siromašnim bivšim kolonijama.

Globalizacija militarizma nije nova pojava. Ono što jeste novo su sledeće stvari:

- a) dokle sežu ovi globalni biznisi, njihova kulturna i militaristička dimenzija i procesi
- b) kapaciteti promotera globalnog militarizma za širenje smrtonosne moći svojih snaga
- c) činjenica da veliki broj privatnih kompanija učestvuju u globalizaciji
- d) umreženost savezništva među akterima ovog tržišta

Feminističko preispitivanje nam pomaže da shvatimo kako se globalizuje militarizam i obratno. Pomaže nam da shvatimo posledice ove pojave na žene i muškarce. Svi mi imamo neki primer postavljanja pitanja o stvarima koje drugi shvataju zdravo za gotovo, sa prijateljima, porodicom, profesorima koji misle da je postavljanje ovakvih pitanja obična besmislica.

Prilično je zgodno ne postavljati pitanja. Ne mučiti se da pitate zašto samo žene rade na poslovima uklanjanja korova.

Baš zato je tako teško promeniti broj žena koje rade ovaj teški poljoprivredni posao, broj rudara koji udišu ugljenu prašinu, broj srednjoškolaca koji se posle škole prijavljuju za vojsku, činjenicu da ljudi starenjem postaju sve siromašniji. To je veoma teško promeniti i od toga napraviti temu dana!

Nešto postaje tema dana samo onda kada mnogo ljudi urade sledeće dve stvari:

1. Prestanu da uzimaju stvari zdravo za gotovo i počnu da postavljaju pitanja
2. Počnu da veruju da neka tema zaista zaslužuje javnu pažnju i javno rešavanje

Na primer, mnogo ljudi se zapita zasto baš žene uklanjaju korov, ali nikada ne pokrenu javnu inicijativu za odgovornost povodom ovog problema i tako da to nikada nije bila tema dana. Međutim, naterati ljude da urade ove dve stvari u realnosti je jako teško. Stoga su problemi žena njihova privatna stvar, i zbog toga neki aspekti ženskih života vrlo teško postaju tema. Čak i kada neko žensko pitanje postane aktuelna tema, opet je teško ljude naterati da urade

nešto povodom toga. Međutim, dugoročno provociranje radoznalosti može naterati ljude na promenu, da pozovu na posledice ili uzroke nekih nepravdi, na primer, zašto su baš žene te koje uklanjaju korov? Time počinje promena vođenja politike rada na plantažama kafe, jagoda, pamuka...

Buđenje nove radoznalosti je važan prvi korak, koji nije nimalo lak. Međutim ništa ne može postati tema ukoliko je radoznalost samo vaša privatna stvar ili ukoliko ono što ste otkrili ne dobije javni odgovor. Teško je nešto učiniti temom dana. Teme i pitanja dana zapravo pravi politika. Tema se pravi tako što se radoznalost širi među sve više ljudi-građana. Kada je na primer korišćenje mina od strane vojski postala tema dana? Tema dana ne nastaje automatski. Svaka tema ima svoj istorijat.

Koristiti *feminističku radoznalost* znači postavljati pitanja o položaju žena, odnosima među ženama, i odnosima žena prema muškarcima. Ne shvatati zdravo za gotovo odnos žena prema njihovim porodicama, muškarcima, kompanijama, pokretima, institucijama, ideologijama, kulturnim normama, državi, trendovima globalizacije.

Razvijanje *feminističke radoznalosti* budi energiju. Ljudi u mnogim društvima (i neki od nas) pre nego što su razvili feminističku radoznalost tvrdili su da ne treba da postavljamo pitanja o položaju žena zato što su te sve stvari tako „normalne“ i „prirodne“.

„Mama, zašto svi proizvođači automobila uvek koriste žene za reklamiranje automobila?“

„O, dete, ne brini. Niko to ne shvata ozbiljno.“

Pazite se ovih prideva „prirodno“, „normalno“... Oba su stub koji podupire vrata koja želite da otvorite. Za otvaranje vrata potrebno je mnogo intelektualne i socijalne energije. Korišćenjem feminističke radoznalosti shvatamo da to što samo žene uklanjaju korov nije tako „normalno“ i „prirodno“. Krenimo od početka, zapravo kome je dat zadatak da uklanja korov? Čije je dete ispisano iz škole jer za posao uklanjanja korova nije nepohodno poznavanje čitanja i pisanja? Kome je dat zadatak da uklanja korov verovatno dalje odlučuje o tome ko neće biti obučen da rukuje traktorom. Ko uklanja korov može dovesti do odgovora na to ko ne može da nasledi zemlju i slično. „Ko uklanja korov a ko ne?“ nije pitanje na koje je lako naći odgovore i svakako nije trivijalno pitanje. Odgovori na to pitanje mogu baciti svetlo na globalizaciju poljoprivrede. Ko profitira a ko ostaje da grca u siromaštvu?

Razvijanje feminističke radoznalosti doista zahteva veliku energiju. Mnogima od vas se desilo da pomislite kako će drugi reći za vas: „O ne, evo je opet sa pitanjima“ ukoliko postavite još neko pitanje. Jako je teško postavljati pitanja, ne dozvoliti da budete zavarani pretpostavkama. Za to je potrebna hrabrost.

Vežbanje feminističke hrabrosti u praksi nije pasivno nastojanje. Nije tiha intelektualna razonoda, za nju je potrebna izdržljivost. I potpuno sam ubeđena da feministička radoznalost zapravo poziva na razvijanje sopstvene politike koja mora da se održava i uzgaja, koja ne niče sama od sebe. I uvek kada neko podigne obrvu ili prevrne očima na još neko feminističko pitanje je zapravo politički čin. Svaki taj akt ima za cilj da omalovaži i dikredituje onog/onu

koji/a postavlja još jedno feminističko pitanje. I svaki od tih gestova još čvršće podupiru na vrata koje želimo da otvorimo.

Ova knjiga poziva na akciju, na postavljanje feminističkih pitanja, pokretanje radoznalosti, otkrivanje *uzroka*. „Pokrenimo se od posledica ka uzrocima.“ Zvuči mlako, ali uzroci su zapravo posledice globalizacije na žene, a pokretanje žena da se aktiviraju i razmišljaju na određen način otkriva uzroke. Uzroke rata, selidbe fabrika iz bogatih u siromašne zemlje, izživljavanje nad prirodom i resursima (zašto se topi led na Arktiku i Antarktiku).

Objašnjenje – otkrivanje šta je uzrok čega – jeste obruč svakog analitičkog ponašanja. Ukoliko saznate šta je uzrok neke pojave, na dobrom ste putu da razvijete teoriju. Teorija je objašnjenje koje prati javno iznošenje dokaza. Objašnjenje ne doseže status teorije ukoliko nije pouzdano i provereno.

Analiza *uzroka* zahteva radoznalost. Međutim, naterati nekog ko radi za neku korporaciju, UN, humanitarnu organizaciju, lokalnu vladu, da bude feministički radoznao i pita: „Kakav je uticaj imalo slanje hiljadu muškaraca u misiju u Istočnom Timoru na žene u tom delu Jugoistočne Azije?“ je vrlo teško. Naterati ove ljude da promisle kakav uticaj njihove odluke mogu imati na žene može biti frustrirajuće. Ovo se obično rešava uvođenjem savetnika/ce za rodna pitanja na kraju biva uskraćen/a za informacije te stoga ne može da uradi svoj posao kako treba. Ovo se sve već dešavalo u vojsci, policiji, korporacijama, i međunarodnim agencijama.

„*Rodno analize uticaja*“ jesu novo oružje u rukama lokalnih i međunarodnih političkih elita. One se gotovo nikada ne završe pre donošenja važnih političkih odluka. Na primer, pre odluke da neka kompanija premesti svoje fabrike u neki region, pre otvaranja vojnih baza u nekoj zemlji, pre sklapanja ugovora sa vladama drugih zemalja, izdavanja dozvole stranoj filmskoj kompaniji da kupi sve bioskope u zemlji, legalizovanja novog leka protiv AIDS-a i sl. Pre donošenja odluka sledeća pitanja se retko ili nikada ne postavljaju:

- Kako će naša odluka uticati (u poređenju sa drugim opcijama koje imamo) na muškarce? Koje muškarce?
- Kakav će uticaj imati na žene? Koje žene će biti najviše pogođene? Na koje žene će najviše uticati?
- Kako će ovaj naš izbor uticati na odnos između žena i muškaraca? Da li će smanjiti nejednakosti? Da li će povećati nejednakosti? Globalno, lokalno, ili oba?

Najefikasnije feminističke organizacije koje učestvuju u globalizaciji feminističke radoznalosti:

- *Žene koje žive pod muslimanskim zakonima (WLUMML)*, čije su aktivistkinje/i muslimanke/i koji koji prate nacionalističke diskurse, versku netoleranciju, seksističke zakone, seksističke prakse koje se odvijaju u ime islama i organizuju nacionalne kampanje podrške lokalnim ženama-žrtvama islamskog patrijahalnog režima;

- *Ženska Internacionalna liga za mir i slobodu (WILPF)*, osnovana u Hagu 1915. godine, tokom I svetskog rata od strane 1 300 žena iz Evrope i Severne Amerike koje su bile protiv rata. Sedište im je u Ženevi, sa aktivnim kancelarijama u Švedskoj, Norveškoj, Burundiju, Sijera Leoneu i mnogim drugim zemljama.
- *Ženska inicijativa za rodnu pravdu*, novija mreža koja vrši pritisak na Međunarodni krivični sud (osnovan 1999. godine kao prvi krivični sud za ratne zločine) da preduzme eksplicitne radnje i da sistematsko silovanje i seksualno ropstvo za vreme rata okarakteriše kao ratni zločin;
- *Mreža žena u zonama konflikta (WICZINET)*, koja je koordinirana iz Kanade. Okuplja žene iz bivše Jugoslavije, Šri Lanke, Kanade i Britanije, koje rade u istraživačkim institucijama kao što su Međunarodni Crveni krst, UNICEF, i UN Visoki komesar za izbeglice, kao i terenske aktivistkinje koje bacaju svetlo na iskustva i analize žena iz ratom razorenih regiona.
- *Žene teže miru*, prva organizacija osnovana od strane ambasadorke SAD, koja je videla iz prve ruke kakav je uticaj rat imao na žene u Bosni 1990. godine. Ova mreža je napravljena da podržava i gradi mostove između ženskih mirovnih mreža u Kongu, Bosni, Gruziji i Sijera Leoneu;
- *Žene u crnom*, mreža žena iz svih krajeva sveta - Izraela, Srbije, Španije, Italije, Japana, SAD, Britanije - koje se protive militarizmu, njegovim patrijahalnim korenima, nacionalizmu. One održavaju tihe nenasilne proteste i stoje svake nedelje na trgovima svojih gradova.

Dve aktivistkinje Ženske internacionalne lige za mir i slobodu nagrađene su Nobelovom nagradom za mir (Džejn Adams 1931. godine, i Emili Grin Balč 1946. godine), a Žene u crnom iz Izraela i Srbije su bile nominovane za Nobelovu nagradu za mir 1996. godine. Sve ove mreže su uticale na menjanje međunarodnih vojnih politika i praksi tokom svog rada.

Članicama svih šest mreža je jasno da su s obzirom na funkcionisanje vojnih politika kao i osmoglave aždaje militarizma najefikasnije akcije zapravo one koje reaguju na lokalne kulture, politike, i prioritete, ali istovremeno razvijaju ideje, šire informacije i koordiniraju akcije u okviru međunarodnih mreža. Članice svih šest mreža shvataju da žene imaju posebnu ulogu u otporu i otkrivanju militarizacije, ne zato što su žene miroljubivije po prirodi, već zato što su žene obično van krugova u kojim se donose odluke o vojnim pitanjima, one su samo pozvane da podrže takve odluke ili učestvuju u ostvarivanju militantnih agendi. Članice svih šest mreža u svom radu, fokusu, i modelima otpora dele mišljenje da se žene moraju ozbiljno shvatiti, i da je to ključno ukoliko želimo da preispitujemo muškost, ženskost, patrijahalne socijalne modele koji lako mogu da postanu motor globalizacije militarizacije. Međutim, većina donosilaca odluka ostavlja ove nove feminističke analize da trunu u podrumu, jer ukoliko bi ih uzeli u obzir morali bi da menjaju svoje politike, sele fabrike, i slično.

Ignorisanje rodni analiza uticaja je imalo velike posledice. Ima puno primera za to. Jedan je situacija u Iraku 2005. godine kada su muške iračke i američke političke elite sastavljajući novi ustav Iraka namerno uvrstile (ili pasivno dozvolile da se uvrste) otežavajuće okolnosti u zakone o porodičnom pravu – one koje rešavaju pitanje nasledstva, razvoda, starateljstva, i to pod uticajem konzervativnih muških verskih zvaničnika. Neke žene Iraka su 2005. godine izašle na ulice, ali nisu mogle da dopru do ekskluzivne Zelene zone gde su tada bili smešteni američki činovnici i gde su se odluke donosile. One su bile uverene da će uvršćivanje ovih stvari u ustav potisnuti žene van granica javnog života zemlje. Međutim ni irački ni američki zvaničnici nisu naredili da se ovakve analize urade ili bar razmotre. Iračke žene i aktivistkinje bile su istisnute iz procesa donošenja odluka. One ne vode ni jednu partiju, one ne vode ni jednu armiju, one nisu religijske vođe, ili urednice medija. Tada su u Iraku samo muškarci ozbiljno shvaćeni, i upravo oni su bili kreatori politike. Usvajanje novog ustava je tada zapravo vratio status žena nekoliko koraka unazad, status pod bivšim autoritarnim režimom.

Uticaj je važan. Širenje feminističke radoznalosti o uticaju je bitna analitička aktivnost, kada se ova radoznalost ne koristi u stvarnom životu dolazi do velikih posledica.

Svakako, dok vagamo da li treba da „pređemo sa posledica na uzroke“ ne treba da prestanemo da postavljamo feministička pitanja. Mnoge aktivistkinje i borkinje za ljudska prava se bore da se ove „rodno analize uticaja“ uvrste u svaki proces pregovora, donošenja bilo kakvih zakona, procedura, međunarodnih ugovora, odluka. Ni jedan plan bilo da je vezan za rešavanje posledica uragana, otvaranje vojnih baza do usvajanja ustava ne sme biti usvojen ili ratifikovan ukoliko se ne izvede rodne analize uticaja na žene i muškarce. Kada krenemo od posledica ka uzrocima saznajemo još jednu važnu stvar.

Na mnoge odluke u današnjem složenom svetu utiču ne samo rodne posledice, već i rodni uzroci, uzroci koji proizilaze iz strahova i pretpostavki o muškosti i ženskosti. Samo kroz feminističku radoznalost možemo otkriti ove uzroke. Na primer neke fraze ne moraju imati loš uticaj na žene, ali je popularnost ovih fraza uzrokovana pretpostavkama o muškosti i ženskosti. Zahvaljujući svim mojim dobrim kolegicama i kolegama koji su me naučili, shvatila sam da ukoliko se uzme za ozbiljno život žene, ako se posveti pažnja idejama žena, istorija, i iskustva različitih žena možemo shvatiti ne samo posledice već i uzroke. Ako napravimo kauzalnu feminističku analizu doći ćemo do odgovora zašto svet funkcioniše na ovaj način.

Kada hoćete nešto da objasnite, tražite uzrok. Svako objašnjenje je argument za uzrok. Naše najnovije feminističko otkrovenje je da se ne može otkriti zašto svet ovako funkcioniše ako se ne uzme za ozbiljno život žene. Postoje „eksperti“ za bankarski sistem, AIDS, naftnu industriju i slično, ali ukoliko ti eksperti u svom radu ne uspeju da ozbiljno shvate ženske živote, onda prave veliku grešku i zapravo vode međunarodnu ekonomsku politiku sa puno mana. Evo primera: postoji veliko razvijanje svesti o tome da se HIV širi zbog oružanih konflikata. Kauzalno objašnjenje ove pojave bi bilo da „rat širi AIDS“. Međutim feminističke istraživačice su otkrile da ovo objašnjenje nije adekvatno. Naprotiv, ispaljivanje metaka ne širi virus. Istraživačice su zaključile da je u ovom slučaju seksualno nasilje na relaciji

muškarac koji nosi oružje, muška arogancija, sa čestim etničkim i rasnim prezirom – protiv devojaka i žena u konfliktu ono što zapravo rađa i širi ovaj smrtonosni virus.

Uzimati za ozbiljno živote žena je neophodno ukoliko želimo da shvatimo zašto svet danas ovako funkcioniše, uključujući promene koje sa sobom nose militarizam i globalizacija, zaključak je radikalnih feministkinja. Termin radikalna jeste zamena za stari termin *koren*. Tako da ukoliko kažemo koren mi mislimo da potiče od korena naših tvrdnji, shvatanja i razumevanja militarizacije globalizacije i globalizacije militarizacije. To je tvrdnja da svako ko se bavi međunarodnom politikom, bilo da je to zakonodavac/ka, novinar/ka, profesor/ka, aktivista/kinja, vaš šef ili šefica, ili vaš najbolji prijatelj/ica - a pri tom odbija da ozbiljno shvati živote žena zapravo nepouzdan vodič za vođenje današnje i sutrašnje globalne politike.

Istina je da je rizično zastupati ovu tvrdnju. Vi ne treba da je uzmete zdravo za gotovo. Možete same/i sprovesti svoje testove i prikupiti dokaze, potom iz svojih istraživanja izvući zaključke da li je ova feministička kauzalna tvrdnja o globalizaciji i militarizaciji tačna.

Pitanja za diskusiju:

- Koje su pozitivne i negativne karakteristike globalizacije?
- Koji su pozitivni aspekti globalizacije za ženski pokret? Šta o tome kaže autorka ovog eseja ?
- Kakva su vaša opažanja o globalizaciji militarizma, pre svega u vašem okruženju? Da li identifikovale neki konkretan primer militarizma nakon što ste pročitale tekst? Objasnite o čemu se radi? Da li ste možda to identifikovale i ranije?
- Koje posledice i uticaj ima globalizacija militarizma za svakodnevni život žena?
- Da li su te posledice vidljive i jasno iskazane kroz R1325? Da li su vidljive i jasno iskazane u Rezoluciji „Žene, mir, bezbednost“ Žena u crnom?
- Da li mislite da bi veće učešće žena na pozicijama odlučivanja u sektoru bezbednosti stavilo u prvi plan probleme običnih žena?
- Šta je potrebno da se promeni u društvu da bi se u prvi plan stavili problemi običnih žena, problemi čiji su uzrok rat, globalizacija, militarizam?
- Da li ste se pro/našle u tekstu C. Enlo kada govori o hrabrosti postavljanja pitanja? Koliko puta ste doživele tako nešto? Zašto je to važno za ženski mirovni aktivizam? Itd.

Lino Veljak

Zašto je neophodno kritičko mišljenje?

Predrasude, laži i obmane nije uvijek jednostavno prepoznati. Ako je neka predrasuda dovoljno duboko ukorijenjena među ljudima u određenoj sredini, ona se uzima kao neupitna istina, kao nešto u što ne treba sumnjati već bez ikakva predomišljanja prihvatiti i u skladu s njome se i ponašati. Ako svi misle da je nešto istinito ili ispravno, nema razloga, vjeruje se, da se to dovodi u pitanje ili da se preispituje je li to zaista tako kako svi misle.

Milenijima su ljudi vjerovali da je zemlja ravna ploča i da se sunce okreće oko nje. To je očigledno, a osim toga svi normalni ljudi su u to vjerovali. Danas znamo da to nije istina. No, u međuvremenu su mnogi koji su tu nekad neupitnu istinu doveli u pitanje stradavali na ovaj ili onaj način. Zahvaljujući upravo onima koji su se žrtvovali za stvar istine (a ne nikakvom prosvjetljenju koje je palo s neba), općenito je odbačena ideja o zemlji kao ravnoj ploči, tako da bi danas takva tvrdnja djelovala smiješno.

Ili, drugi primjer! Milenijima su ljudi vjerovali u to da su muškarci nadmoćni ženama i da se one njima moraju pokoravati, jer je tako – govorilo se – bilo oduvijek i jer je to prirodno. Još i danas mnogi muškarci (pa i mnoge žene) vjeruju u opravdanost i nužnost muške dominacije. No, i ta je predrasuda na putu da bude razobličena u svojoj lažnosti i neopravdanosti. No, ni ta patrijarhalna laž ne bi bila dovedena u pitanje da se nije počela preispitivati i osporavati (i za to su mnoge žene platile glavom ili su na druge načine bile izvirgavane progonu).

Dio predrasuda potječe od nesavršenosti ljudskih osjetila, dio od straha koji je ukorijenjen u ljudskoj prirodi, a dio od nasljeđa mitske prošlosti. Dio predrasuda može se objasniti pogrešnim odgojem koji ljudskim bićima oduzima snagu da razlikuju utvare od zbilje i onemogućuje im da samostalno prosuđuju bez podvrgavanja autoritetima i tradiciji. Neke predrasude nastaju uslijed jezične zbrke (riječi često dobivaju iskrivljena značenja i tu se stvara plodno tlo za širenje raznih predrasuda i laži). Konačno, mnoge predrasude nastaju na temelju nekritičkog prihvaćanja stavova koje zastupaju razni autoriteti, a danas posebno masovni mediji. Dovoljno se podsjetiti na način na koji su autoriteti (Akademija, Crkva i druge vjerske zajednice, politički lideri, itd.) i mediji pod kontrolom vlasti u posljednjih dvadesetak godina prošlog milenija uspjeli u našoj regiji proširiti etničke predrasude i na taj način stvoriti plodno tlo za bujanje mržnje i za klimu nekažnjivosti (pa čak i poželjnosti) zločina protiv «naših vjekovnih neprijatelja koji su nam oduvijek radili o glavi».

Za razliku od tradicionalnih predrasuda koje se prenose i održavaju gotovo automatski, od oca na sina, od majke na kćerku, od djeda i bake na unučad, od sela do garda, od susjedstva do dječjeg i omladinskog društva, a zasnivaju se, najčešće, na neznanju ili pogrešnom znanju, ovakve nove predrasude koje se šire propagandom, zasnivaju se na svjesnim i namjernim iskrivljavanjima istine, na proizvodnji laži i – što je još češće, ali i još opasnije – na proizvodnji poluistina. Da bi neka obmanjivačka predrasuda mogla zaživjeti, u njezinom proizvođenju mora biti ugrađen dio istinitog sadržaja; u protivnom takva obmana ne bi imala realn šanse da bude prihvaćena i da se povjeruje u njezinu istinitost. Kao primjer može se navesti rasistička predrasuda o Romima kao kriminalcima po prirodi. Oni koji šire antiromske

predrasude uvijek se mogu pozvati na neke istinite činjenice, kao što su stopa kriminaliteta među romskom populacijom (pa se onda takvi podaci ponekad još i friziraju), pri čemu se ti istiniti (ili djelomično istiniti) podaci izvlače i trgaju iz konteksta (npr. iz konteksta opće stope kriminaliteta, jer bi se usporedbom kriminaliteta romske i ostale populacije ustanovilo da razlika nije tako velika kao što se to propagira; u takvom manipuliranju činjenicama obavezno izostaje usporedba sa stopom nezaposlenosti, a posve se ignoriraju podaci o dijelu romske populacije koji ne može dobiti nikakve dokumente, pa stoga niti pristup legalnom zapošljavanju, školovanju, socijalnoj zaštiti, itd. – kad bi se i ti podaci uvrstili u usporedbu, proizašlo bi da je stopa romskog kriminaliteta s obzirom na nezaposlenost i nezaposlivost značajnog dijela te populacije zapravo i manja od stope kriminaliteta u neromskom stanovništvu).

Selektivno i frizirano prikazivanje statističkih podataka samo je jedan od mehanizama proizvođenja i širenja raznih predrasuda, posebno predrasuda u odnosu na one koji su drugačiji. Drugi veoma važan mehanizam je senzacionalističko prikazivanje određenih činjenica i događaja u medijima. Oni koji rade na širenju predrasude protiv određene populacije ili nekog pogleda na svijet prikazat će svaki događaj koji im ide u prilog na bombastičan i sugestibilan način. Dovoljno je pomisliti na koji bi način takvi širitelji predrasuda postupili (i kako su postupali i postupaju) kad se bi desilo neko okrutno ubojstvo ili brutalno silovanje čiji je počinitelj pripadnik neke nepoželjne grupacije.

Važan je moment proizvodnje obmana i taj da se nešto parcijalno i pojedninačno proglasi univerzalnim. Ako je nekom profiteru, da navedemo jedan primjer, stalo do toga da se ubrzano obogati, on neće razglasiti cijelom svijetu tu svoju želju, već će medijski i na druge načine koji mu stoje na raspolaganju proglasiti način na koji hoće ubrzati svoje bogaćenje općim interesom (a prešutjet će interesnu pozadinu svoje aktivnosti). Ukoliko je kampanja proglašavanja posebnog interesa općim interesom (uz prikrivanje profiterovog prihvatnog interesa) uspješna, javnost će nasjesti na to pretvaranje posebnoga u opće, te će dotični profiter bez većih poteškoća ostvariti svoje ciljeve, naravno na štetu onih koji su nasjeli dotičnoj kampanji i na štetu svih drugih koje će profiter iskoristiti za vlastite svrhe.

Bez sposobnosti kritičkog mišljenja i njegova stalnog korištenja osuđeni smo na to da budemo nemoćne žrtve takvih medijskih i propagandističkih manipulacija. A u čemu se to kritičko mišljenje sastoji?

Prvi korak na putu kritičkog mišljenja sastoji se u odbacivanju automatskog prihvaćanja stavova koje iznose autoriteti, mediji ili sredina. Svaki se stav mora preispitati, čak i ako je na prvi pogled neupitan. A to preispitivanje znači: pažljivo razmotriti razloge zbog kojih bi taj stav mogao biti prihvaćen kao istinit ili kao vjerodostojan, ali i tražiti razloge zbog kojih bi se istinitost ili opravdanost toga stava mogla dovesti u pitanje ili bi se taj stav čak i u potpunosti morao odbaciti. Moguće pitanje koje bi se tu moglo postaviti glasi: ako bi taj stav i mogao važiti, da li je moguć i neki drugačiji stav koji bi u podjednakoj ili sličnoj mjeri mogao biti prihvatljiv?

Drugi je, jednako toliko važan korak taj da se svaka ideja ili pojava razmotri u kontekstu u kojem se javlja, dakle ne kao nešto izdvojeno i nepovezano s drugim idejama i pojavama:

ništa se ne javlja izvan vremena i prostora niti bez veze s drugim pojavama u određenom vremenu i prostoru, pa se stoga ništa ne može prosuđivati bez uvida u cjelinu u kojoj se nešto javlja.

Treći korak kritičkog mišljenja također nije beznačajan. On sa sastoji u postavljanju pitanja: komu i čemu ide u prilog istinitost odnosno prihvaćenost nekog stava ili postojanje neke pojave. Ako prihvatimo da je neki stav istinit, hoću li ja od toga imati koristi ili štete; ako ću imati koristi, koja je moralna cijena što ću je za to morati platiti? A koju ću cijenu morati dugoročno platiti ako se suglasim s nekim stavom ili ako nešto prihvatim kao istinito, opravdano i poželjno. Što će to značiti, kratkoročno i dugoročno, za zajednicu kojoj pripadam, što će značiti za moju generaciju a što za buduće generacije? Što će značiti za čovječanstvo u cjelini (ako će išta značiti)?

Time dospijevamo do mogućnosti razdvajanje istinitoga od neistinitoga, opravdanoga od neopravdanoga, dobra od zla, pravednoga od nepravednoga. Mora se pri tom imati na umu da nisu sve pojave i svi stavovi takvi da se mogu postavljati u opreci crno-bijelo. Ubojstvo ljudskog bića je, sasvim jasno, nešto neprihvatljivo, neopravdano i zlo. Međutim, ubojstvo u samoobrani nije jednako ubojstvu iz osвете ili ubojstvu radi stjecanja imovinske koristi, niti ubojstvu iz sadističkih motiva. Često su dileme još nijansiranije i još suptilnije, te je mnogo teže dati općeprihvatljiv i posve zadovoljavajući odgovor. I zato je nužno u takvim situacijama pažljivo odvagivati, kako bi se dobio najbolji (ili najmanje loš) odgovor na pitanje kako nešto procijeniti i kako u određenim okolnostima postupiti. S druge strane se moramo čuvati relativizma, dakle stava prema kojemu sve može biti prihvatljivo i dobro, budući da u pojedinim situacijama ne možemo dospjeti do jednoznačnog odgovora na postavljeno pitanje o istinitosti ili opravdanosti nekoga stava, pojave ili procesa.

U kritičkom mišljenju moramo koristiti sve naše intelektualne moći koje nam stoje na raspolaganju, uključujući i sposobnost analize društvenog i historijskog konteksta, cjelokupno naše stečeno znanje i iskustvo, ali i našu moć imaginacije. To ne znači prepuštanje maštanju, nego znači to da pomoću sposobnosti zamišljanja i oblikovanja alternativnih odgovora na postavljena pitanja o opravdanosti i značenju nekog stava ili neke pojave dospijevamo do toga da, uspoređujući moguće odgovore i moguća rješenja, biramo ona rješenja koja se iskažu kao najbolja. Na taj način izbjeći ćemo kako dogmatizam tako i relativizam.

Još je jedna važna stvar koja se na kraju mora spomenuti: Kritičko mišljenje omogućuje procjenjivanje toga jesu li zadani okviri i procedure koji se koriste u realizaciji nekih procesa u kojima sudjelujemo ili koje provodimo primjereni smislu i svrsi tih procesa. U konkretnim slučajevima možemo propitivati nisu li neki okviri takvi da dobre zamisli čine besmislenima ili im smanjuju stupanj smislenosti. Da li su za ostvarivanje nekih ciljeva zadani okviri prikladni ili bi se svrhe zbog kojih nešto činimo mogle na bolji način ostvarivati promjenom okvira? Da li su uspostavljene procedure za realizaciju određenih ciljeva nužne ili nisu? Ako jesu – jesu li nužne upravo u obliku i opsegu u kojem su propisane? Mogu li se one zamijeniti nekim prikladnijim i željenim ciljevima primjerenijim procedurama? Tko je uspostavljene procedure propisao i zbog čega? Što se njima dobiva, te da li se nešto njima gubi? Komu ili

čemu one idu u prilog, tko od njih ima korist? I tako redom. Kritičkim propitivanjem mnoge se stvari mogu postaviti na svoje mjesto.

(Lino Veljak je profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu)

Pitanja za diskusiju:

Što su to predrasude?

Kako se neka predrasuda može koristiti za obmanjivanje i manipulaciju?

Koja je razlika između predrasude i obmane?

Kako se istinite činjenice mogu koristiti za širenje laži?

Što je to kritičko mišljenje i koja je njegova svrha?

Zašto je važno ispitati tko od širenja neke ideje ili od nekog procesa, pojave, itd. ima korist a tko štetu?

Jesu li vam poznate neke procedure koje se koriste za ostvarivanje određenih ciljeva a koje bi se mogle preipitati s obzirom na njihovu svrhovitost i smislenost?

Beti Rirdon

Rezolucija 1325 - instrument mira

U oktobru 2010. što je deseta godišnjica Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti UN, svetska organizacija je analizirala njenu primenu. Organizovan je Sajam mira koji slavi Rezoluciju, lamentira nad neuspehom članica i samih UN da je primene i razmatra šta dalje sa Rezolucijom.

NGO aktivistkinje i aktivisti, uključujući one koji su inicirali, formulisali i prihvatili Rezoluciju 1325, shvatili su da se zamagljuje suštinski cilj Rezolucije: političko snaženje žena kako bi se osigurala rodna jednakost u pitanjima mira i bezbednosti. Ni rezolucije 1820, 1888, 1889 i 1960 sa istim, ali snažnijim merama za prevazilaženje nasilja nad ženama u oružanim sukobima, nisu dovoljne da nestanu svi oblici rodnog nasilja, naročito onog koga stvara međudržavni sistem militarizovane bezbednosti i isključivanje žena iz formulisanja politike bezbednosti.

Seksualno nasilje jeste i oduvek je najstrašniji deo oružanog sukoba. Na njega treba reagovati što pre i odlučnije. Ali, takve mere su palijativne ili kako kaže Kora Vajs (Cora Weiss) "Čine rat sigurnim za žene." Cilj onih koji su inicirali Rezoluciju 1325 bio je ukidanje rata. Dok se taj cilj jasno ne artikuliše, i dok se ne prihvati da se on može realizovati samo uz ravnopravno političko učešće žena, na snazi su palijativne mere.

Prestankom pojedinačnih sukoba ne postiže se autentični, održivi mir. Mir je odricanje od oružanog sukoba kao načina postizanja "odbrane bezbednosti" država ili drugih političkih aktera. Mir je neprestano fokusiranje na njegov smisao kako su ga označile UN - "kraj biča rata". Godine 1962. je definisano da se održivi mir postiže opštim i kompletnim razoružanjem i ublažavanjem militarizovanog nasilja. Pravičan mir se održava ako se institucionalnim promenama zadrži sistem demilitarizovane bezbednosti. Mir je pravičan samo ako prozilazi iz opšte posvećenosti ljudskim pravima i jednakim pravima žena i muškaraca, kako je zapisano u Povelji UN.

Ovi principi su imanentni Rezoluciji 1325, ali se često gube jer je fokus na ženama - žrtvama oružanog sukoba, a ne na ženama kao tvorkinjama mira i onima koje održavaju sistem humane, umesto državne bezbednosti. Ako se fokus diskursa o bezbednosti preusmeri sa zaštite države na ostvarenje čovekove dobrobiti jasno je da bezbednost nije moguća bez potpunog i ravnopravnog učešća žena. Zato su neke NVO skrenule pažnju na značenje „prevencije“ i „participacije“ koje je u Rezoluciji 1325 potisnula komponenta zaštite. Rezolucija bi trebalo da ohrabri učešće žena u sprečavanju sukoba. Rečnik rezolucija ne poklanja dovoljno pažnje učešću žena, a još manje pažnje strategiji ukidanja rata koja će sprečiti oružane sukobe. Želeći da podstakne diskusiju kako je podjednako potrebno uključivanje žena i civilnog društva u pregovore o miru i bezbednosti i u formulisanje rezolucija koje će proizaći iz Rezolucije 1325, deo civilnog društva sročio je „Otvoreno pismo Savetu bezbednosti o Rezoluciji 1960.“ Kao i Rezolucija 1325, pismo pokazuje kako čovečanstvo i nevladini aktivisti mogu uticati na, pa i formulisati međunarodne standarde za instrumente mira.

Kao mirovna instruktorka smatram da i „Otvoreno pismo“ i Rezoluciju 1325 treba proučavati zajedno sa dokumentima Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Komiteta za ukidanje diskriminacije nad ženama, Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda. Oni nude mogućnost političkih i institucionalnih promena koje nas mogu prevesti iz sistema rata u sistem mira, transformišući paradigmu bezbednosti sa države na porodicu i pokazati koliko je u ovim pitanjima potrebna rodna perspektiva. Mere kontrole naoružanja nisu proizvele suštinsko razoružanje. Sporazumi o nagaznim minama su ublažili posledice oružanog sukoba na ljude. Očekujemo da se isto desi ako se energično primene rezolucije o seksualnom nasilju. Ali, svaki program mirovnog obrazovanja mora da nas približi ukidanju samog oružanog sukoba.

Iako je svetska organizacija pozvala članice da formulišu Nacionalne akcione planove (NAP) za primenu Rezolucije 1325, to nisu učinili ni svi članovi Saveta bezbednosti. Kao stručnjaci/nje za mirovno obrazovanje možemo da tražimo od onih kojima predajemo da prouče status NAP-a u svojim državama ili u drugim zemljama. Kao građani i građanke možemo naše vlade i predstavništva UN podržati u hitnom i suštinskom formulisanju i ozakonjivanju akcionih planova. Stavovi iz „Otvorenog pisma“ im u tome pomažu.

„Otvoreno pismo“ se potpisivalo u februaru i martu u UN kada se raspravljalo o položaju žena.

(Beti Rirdon (Betty Reardon), počasna osnivačica Međunarodnog instituta za mirovno obrazovanje)

Pitanja za diskusiju:

- Šta je najveći problem u definisanju pojmova (kao što su naoružanje, razoružanje, rat, odbrambeni rat, konflikt, trajanje konflikta, intervencija ko ima pravo da interveniše...) u međunarodnim odnosima?
- Koja je uloga žena u definicijama ovih pojmova danas, posle usvajanja R 1325 u Srbiji?
- Koja je uloga žena u definisanju ovih pojmova u svetu? Šta navodi Betty Reardon? Da li imate neki primer (iz medija) gde vidite ono što ona iznosi u tekstu u praksi, a da se radi o R 1325?
- Kako su žene predstavljene u međunarodnim dokumentima koje kritikuje Betty R., a kako u NAP-u Srbije? Koja je vidljiva karakteristika i sa čim je ona povezana? Šta nedostaje u NAP-u Srbije a priznato je u svetu? Zašto je to tako? Da li možda vidite vezu između odgovora na vaše pitanje i Rezolucije „Žene, mir, bezbednost“ Žena u crnom?
- Da li je veće učešće žena u donošenju odluka i međunarodnim mirovnim operacijama zaista prava garancija mira? Da li će to dovesti do smanjenja nasilja? Da li će to dovesti do prestanka rata?

Sintija Kokburn

Feministički odgovori na Rezoluciju 1325 - u zamci kontradikcija

Rezolucija 1325 od 31. oktobra 2000 je „naša“ tekovina, projekt i uspeh. Što snažnije insistiramo na njenoj primeni, sve više uočavamo njena ograničenja i shvatamo da se može upotrebiti onako kako ne želimo. Besne smo jer pokazuje kako patrijarhalne i militarističke institucije manipulišu dobrim feminističkim delima.

Kažem da je Rezolucija 1325 „naša“ tekovina jer je to možda jedina rezolucija Saveta bezbednosti koju su pripremale, formulisale i preformulisale i za nju lobirale gotovo sve organizacije civilnog društva. To je prva rezolucija u kojoj su gotovo svi akteri žene. O tome sam već pisala.[i]

Prvi puta od osnivanja UN, Savet bezbednosti je posvetio čitavu sednicu raspravi o pitanjima žena.[ii] zahvaljujući hrabrosti i upornosti žena iz različitih država i brojnim međunarodnim NVO, među kojima je najvažnija Međunarodna liga žena za mir i slobodu (WILPF). Feministkinja Felicitati Hil (Felicity Hill) iz njujorške filijale WILPF-a je duboko razočarana i besna kako se ostvaruje Rezolucija 1325.[iii]

Rezolucija je kratka i razumljiva.[iv]

Mirovne inicijative i mirovne operacije shodno Rezoluciji 1325 angažovale su mnogo žena i ženskih organizacija.[v] One su prljale ruke pregovarajući ne samo sa vojnicima, nego i sa vlastima koje svoju vojsku ne smatraju borbenom vojskom, kao Holandija.[vi]

U „Ne NATO“ pokretu postoji snažna, suzdržana i pažljivo dozirana kritika Alijanse koja je ambiciozna, ekspanzionistička i ratoborna ratna mašina, a primarno služi ekonomskim i strateškim interesima najmoćnije članice.[vii]

Na sajtu NATO-a ima 47 dokumenata čija je tema Rezolucija 1325.[viii] NATO čak slavi Međunarodni dan žena. Generalni sekretar NATO-a Anders Fog Rasmussen (Anders Fogh Rasmussen) pitao je 8. marta 2010. ‘Da li će svet u kome žene imaju ista prava kao i muškarci biti sigurniji i stabilniji? Trajni mir u nestabilnim područjima zavisi od odgovora na ovo’.[ix]

NATO je tek 2007. pokrenuo akciju ‘Žene, mir i bezbednost’ (WPS), kao zajedničku inicijativu 28 NATO članica i 22 članice ‘Partnerstva za mir’ (PZZ).[x] U leto 2008. Savet NATO-a je zadužio Stratešku komandu NATO-a da sačini smernice za primenu Rezolucije 1325. Sve članice i ‘partneri’ NATO-a trebalo je da usvoje nacionalne akcione planove o Rezoluciji. NATO smatra politiku Rezolucije 1325 o WPS delom svog korporativnog identiteta. Ona treba da bude uključena u ‘sve aspekte operacija NATO-a’ (moja opaska).[xi]

Na Lisabonskom samitu NATO-a u akcije koje se tiču Rezolucije 1325 uključene su ‘Kontakt države’, one koje učestvuju u Mediteranskom dijalogu i Istanbulskoj inicijativi za saradnju.[xiii]

Za primenu rodni odredbi iz Rezolucije zadužen je važan Komitet za politiku i partnerstvo NATO-a. Angažovan je i Komitet za političke operacije, koji WPS uključuje u NATO misije i operacije. NATO komitet o ženama u oružanim snagama je u leto 2009. preimenovan u Komitet o rodni perspektivama. Pri Međunarodnom vojnom štabu dobio je svoj ured. NATO ozbiljno uvodi svest o WPS u svoje strukture i aktivnosti. U januaru 2010. NATO se priključio proslavi 10. godišnjice usvajanja Rezolucije, a generalni sekretar Anders Fog Rasmussen je u Evropskoj komisiji govorio o ‘Snaženju žena u miru i bezbednosti’.[xv] Govorio je o nastavku ‘viktimizacije žena u konfliktnim situacijama i marginalizaciji žena u izgradnji mira’. Rekao je da to snažno utiče na globalnu bezbednost’. [xvi]

Kad je reč o Rezoluciji 1325 treba obratiti pažnju na dve oblasti NATO aktivnosti. Prva je pitanje žena vojnika u državama pod komandom NATO-a. NATO želi da poveća učešće žena u vojsci. Generalni sekretar je rekao da broj žena u vojskama članica NATO varira od 3% do 18% , naglašavajući pritom ‘vojničku tradiciju’. Druga oblast su ‘operacije’ NATO-a. Najzanimljivija je ona u Avganistanu.

Dr Stefani Babst (Stefanie Babst), pomoćnica generalnog sekretara NATO-a je nedelju dana pre samita u Lisabonu saopštila da je 'u Avganistanu primenjena, a ne samo formalno prihvaćena Rezolucija 1325'. [xvii]

NATO u Avganistanu pre operacija podučava vojnike i civile da budu rodno osetljivi, pokušava da razgovara sa ženama... Babst piše: 'To je Rezolucija 1325 na delu, tamo gde je najpotrebnija'. [xviii]

Kontradikcije inherentne Rezoluciji 1325

Srećne smo što NATO osoblje pod uticajem Rezolucije 1325, poštuje žene i ne otežava im život. Kada Avganistanke pretresaju na kontrolnim punktovima poželjnije je da ih pretresaju žene, a ne muškarci. Međutim, postoje najmanje četiri kontradikcije koje uznemiravaju feminističke antimilitaristkinje, a ne samo nas u pokretu Ne NATO-u.

Rezolucija 1325 ne traži više žena u vojsci, već veću 'ulogu i doprinos žena među vojnim posmatačima, civilnom policijom, onima koji se bave ljudskim pravima i humanitarnim aktivnostima'. Povećavajući udeo žena u vojsci, NATO ne primenjuje 1325. Feminizacija vojništva je za mene deo napora NATO-a da modernizuje i profesionalizuje doprinose pojedinačnih armija. Prihvatio je „rodnu jednakost“ koju su ubacile u igru feministkinje zbog svojih ciljeva. Feministkinje moraju da naglase da je jednakost stvar pravde i da u pravednom i inkluzivnom društvu žene ne treba isključiti iz onoga što žele da rade obzirom na rod. Međutim, istovremeno moramo kritikovati i raskidati sve odnose moći koji deformišu i uništavaju pravičnost pri zapošljavanju, kvalitete ljudskog života i međusobnih odnosa, pa i vojnih.

Sledeća je kontradikcija: NATO je militaristička organizacija. Iako je namera Rezolucije 1325 antimilitaristička, njena terminologija i odredbe su prihvatljive militarizmu. Godine 2000. dok se mastilo na Rezoluciji još nije osušilo, mnoge feministkinje koje su se angažovale oko Rezolucije su samokritički izrazile nezadovoljstvo što u Rezoluciju nisu jasnije uključeni stavovi o okončanju militarizma, militarizacije i rata. Zdrav razum, ali i ljudi bliski sistemu UN su ih obavestili da Savet bezbednosti ne može prihvatiti oštru žensku kritiku militarizma, militarizacije i ratnu politiku nekih članica Saveta bezbednosti. Zato su same sebe cenzurisale. U isto vreme, prema Povelji UN, prvi zadatak UN je da održi međunarodni mir i bezbednost. [xix]

Treća kontradikcija su različite interpretacije 'bezbednosti'. [xxii]

Spremno smo prihvatile kritiku vojnog koncepta bezbednosti onih koji su pisali i govorili o 'humanoj bezbednosti'. [xxiii] Konceptom 'bezbednosti žena', 'ljudsku bezbednost' smo rodno specificirali. [xxiv] Feministkinje su tako i protumačile naslov Rezolucije „Žene, mir i bezbednost“. NATO sada manipuliše 'bezbednošću' koju interpretira kao militarizaciju društva i spremnost za ratovanje.

Četvrto i konačno – neke koje su se angažovale da se donese Rezolucija 1325 samokritične su jer nisu jasno kritikovale povezanost muškaraca, maskuliniteta i patrijarhata sa militarizmom, militarizacijom i ratom. Rezolucija ne govori da živimo u rodnom poretku kojim dominiraju muškarci, suprematiji muškaraca u političkim i vojnim sistemima, uzajamnosti militarističkih i hegemonističkih muških vrednosti i brojčanoj prevazi nasilnika u nasilju nad ženama i muškarcima, i u miru i u ratu. Moramo priznati da su rodni odnosi moći predispozicija, uzročni faktor militarizacije i rata. [xxvi]

Pitanja za diskusiju:

1: Da li se Rezolucija ‘postvarila’, čak ‘deifikovala’? Kao da pre Rezolucije nije ništa rečeno o ženama, miru i bezbednosti. Međunarodna liga žena za mir o tome govori od 1915. a feministički antimilitarizam je još početkom 1980-ih prevazišao odnos žena i muškaraca prema ratu.[xxviii]

2: Rezolucija 1325 se svela na zaštitu žena, žrtava rata i podsetnik da se žene koriste kao predstavnice mira.

3: Moramo li aktivnije sprečavati da vojske koriste feministička agendu da bi regrutovale više žena pozivajući se na Rezoluciju 1325?

4: Moramo li intenzivnije nastojati na onome što Rezolucija 1325 ne pominje – da se posle rata redistriburiraju moć, bogatstvo, vlasništvo nad zemljom, ekonomske mogućnosti, manjinska prava etc. (što sve tangira žene) i smanjiti suprematiju muškaraca, te razoružavajući ratnike, slabiti maskulinitet?

5: Treba li da nas zabrine da se u primeni Rezolucije 1325 uglavnom ‘orodnjava mekano’, loše shvaćeno ili se ide lakšim putem pa su u institucijama često nestručne, neobrazovane žene i muškarci, internsi ili ljudi sa drugim zaduženjima angažovani kao praktičari, konsultanti ili savetnici. „Orodnjavanje“ tako postaje ne-feminističko, nije transformisano i tehnički je nesavršeno.

6: Da li smo od početka grešile kada smo imale toliko poverenja u UN, a naročito u gotovo sasvim „muški“ sastav Saveta bezbednosti? Uvek kada citiramo Rezoluciju 1325 mi smo navijačice institucije koja to nije zavredela. Njena sve veća bliskost sa NATO je dokaz da UN nisu mehanizam onakvog mira i bezbednosti kakvim ih definišu žene i drugi antimilitaristički aktivisti kao one/i u Ne NATO-u. Da li je gubitak vremene ulaganje energije u UN? Sa druge strane, možemo li to zanemariti?

7: Kao feministkinje, antimilitaristkinje moramo li nastupati energičnije i glasnije kada pitamo kakva je uloga roda u odnosima moći u militarizmu, militarizaciji, spoljnoj i vojnoj politici i ratovanju i kako institucije kao što je NATO funkcionišu? Da li ćemo prihvatiti političke odgovornosti koje nameće ‘učešće’ u ‘Žene, mir i bezbednost’? Ako je odgovor da – kada i gde?

(O autorki: Sintija Kokburn (Cynthia Cockburn) je feministička istraživačica i spisateljica, aktivna u međunarodnoj mreži Žene u crnom protiv rata i Međunarodnoj ligi žena za mir i slobodu. Gostujuća je profesorka sociologije na Londonskom univerzitetu i počasni profesor u Centru za proučavanje žena i roda na univerzitetu u Varviku. Dogodine objavljuje knjigu „Antimilitarizam: politička i rodna dinamika mirovnih pokreta“).

Rezolucija 1325 u Nemačkoj

Nemačka je poslednjih decenija iz osnova izmenila strategiju bezbednosti. Nemačka je postala međunarodni akter. Njena se spoljna i politika bezbednosti militarizovala. To se opravdava novim pretnjama u globalizovanom svetu – na vrhu liste su međunarodni terorizam i širenje oružja za masovno uništavanje. Među pretnjama su još gubitak prirodnih resursa, regionalni sukobi, krhke države, siromaštvo i klimatske promene. Međutim, politički i akademski krugovi potiskuju značaj žena u mirovnim procesima i ulogu odnosa među rodovima u krizama i oružanim sukobima, što je bitno za stabilnu i održivu mirovnu politiku. Žene su protiv rata, protiv kršenja ženskih i drugih ljudskih prava i za pomirenje u čitavom svetu. To doprinosi sprečavanju kriza, rešavanju konflikata, oporavku razorenih društava i stvaranju uslova za demokratiju. Žene, na lokalnom ili regionalnom nivou, postižu ono što se u oružanim sukobima ne postiže ni na najvišem političkom nivou: saraduju sa ženama sa protivničke strane, stvaraju mirovne saveze i strategije rešavanja sukoba. Međutim, muškarci i dalje dominiraju, uprkos proklamacijama o rodnoj jednakosti.

Dominacija muškaraca se odnosi na UN, Savet bezbednosti UN, mirovne misije UN, mirovne i post-konfliktne pregovaračke delegacije, ali i na tradicionalne institucije za rešavanje sukoba – oružane snage, paravojne organizacije ili milicije. One pripadaju gotovo samo muškarcima. Prema sociologu Rolfu Polu (Rolf Pohl): “Dužnost, lojalnost, hrabrost, drugarstvo, agresivna spremnost na borbu, tvrdoća i spremnost na žrtvovanje su gotovo klasične odlike *vojničke*, ratničke muškosti i u uslovima militarističke socijalizacije moraju se upisati u telo i dušu vojnika”.

Međunarodna i regionalna iskustva

Prema studiji UNIFEM-a iz 2009. godine u 22 mirovna procesa nakon 1992. godine samo 7,5 odsto pregovarača, dva odsto posrednika i jedva tri odsto potpisnika mirovnih sporazuma su bile žene. Žena nije nikada bila generalna sekretarka UN tokom više od 60 godina postojanja svetske organizacije, a samo je jedna žena i to u Liberiji bila na čelu mirovne misije 2008. godine. Akteri političkog odlučivanja, mirovni i istraživači sukoba kažu da žene nisu kvalifikovane za ove poslove. To govore zbog svog patrijarhalnog stava, precenjivanja vlastitih sposobnosti i straha od konkurencije. Kosovo i Bliski istok pokazuju dramatične posledice ovakvih iracionalnih odluka.

Mreža žena Kosova/Kosova Women's Network/KWN nije uspela da primeni višenacionalni pristup u pregovorima i u rešenju statusa Kosova 1999. i 2007. Prelazna vlada koja je formirana na inicijativu specijalnog izaslanika UN Bernara Kušnera (Bernhard Kouchner) 2000. godine bila je čisto „muška stvar“, uprkos naporima organizacija na terenu. Iako je tadašnji generalni sekretar UN Kofi Anan (Kofi Annan) uspeo da funkcionerku OEBS-a ugura u prelaznu vladu, ona je odatle izbačena. Rivalima se njena podrška ženskim pravima činila preambicioznom. Skandal su mediji i političari jedva primetili.

Tokom bliskoistočnog sukoba 1990-ih mirovne aktivistkinje iz Izraela i Palestine stvorile su „*Jerusalimsku vezu*“ i uslove za pomirenje. Do zvaničnih mirovnih inicijativa to je preraslo u „*Koaliciju žena za mir*“/*Women's Peace Coalition*. Uprkos međunarodnoj podršci žene su bile isključene iz mirovnih pregovora u Oslu i Kemp Dejvidu (Camp David). Kada su pregovori propali, tadašnji američki predsednik Klinton (Clinton) rekao je: „Da su žene učestvovalе u Kemp Dejvidu, bilo bi sporazuma“.

Giti Hečel

Žene – graditeljke mira a ne samo žrtve rata

„Žene imaju važnu ulogu u sprečavanju i rešavanju konflikata i u konsolidaciji mira“, kaže se u studiji UNIFEM-a iz 2002. godine. Kad su žene uključene u dijalog, priroda razgovora je drugačija.

To ne implicira da su žene po prirodi ili rodu miroljubivije ili privrženije miru. U društvima i na jugu i na zapadu planete muškarci se smatraju dominantnijim, agresivnim borcima i zaštitnicima, dok ženama treba zaštita. Žene preuzimaju brigu i odgovornost za porodicu. Zato se njihove sposobnosti i strategije razlikuju od muških. One su posrednice u prekidima vatre i mirovnim pregovorima, a na pregovaračkom stolu postavljaju pitanja o hrani, zdravlju, obrazovanju i imovini. Kritična masa od 30-35% žena može da utiče i da menja odluke pregovarača. U tom procentu mogu da predstave svoja prava i interese, nametnu nove ciljeve i teme.

Sistematsko isključivanje žena iz zvaničnog mirovnog procesa „šteti održivosti mirovnih sporazuma“, tvrdi se u izveštaju EU iz 2000. godine. To potvrđuju primeri Avganistana i Iraka. U tim zemljama političke okolnosti nisu stabilne, a žene su retkost i nemaju uticaja u procesu odlučivanja, u vladi, u parlamentu, u sistemima bezbednosti i pravosuđa. Bezbednost političkih aktivistkinja i poslanica je ugrožena. Iako postoje u ustavu ove dve zemlje, prava žena u praksi ne postoje.

Silovanje žena - zločini u miru i u ratu

U oružanim sukobima, ali i u post-ratnim društvima ženama pretilo seksualno nasilje. Posle dugog vremena je rodno motivisano nasilje izvršeno u elemente ratovanja. Masovna silovanja, otmice, porobljavanje „ratnog plena“ treba da ponize i demorališu neprijatelja i podstaknu spremnost boraca da se uključe u nasilje. Nasilje povezano sa rodom je integralni deo oružanog sukoba i ima simbolički značaj. Između 20.000 i 50.000 žena je silovano u ratu u bivšoj Jugoslaviji 1990-ih. Detalji o brutalnim seksualnim zločinima ogromnih razmera nad ženama Konga nedavno su objavljeni, ali je malo izvršilaca optuženo i osuđeno.

Prema novijim saznanjima, muškarci i dečaci su takođe bili žrtve seksualnog nasilja u bivšoj Jugoslaviji, u Demokratskoj Republici Kongo i drugde. Seksualno nasilje nad muškarcima je tabu tema, jer ruši tradicionalnu predstavu o muževnosti. Muškarac kao žrtva seksualizovanog nasilja razara mit o neranjivosti muškarca i o ženi kao žrtvi kojoj treba zaštita, čak i kada žena, kao u Abu Graibu, vrši nasilje.

Tabu nad tabuima je silovanje muškaraca, kaže Dubravka Žarkov, koja je proučavala ratove na Balkanu. Ovaj akt nasilja podstiče novu spiralu nasilja. Istraživači tvrde da muškarci – žrtve seksualizovanog nasilja, postaju nasilnici. To pripada hegemonom konceptu muškosti, onom o „militarizovanoj muškosti“. Prema ovom konceptu, muškarac čiji je tradicionalni identitet ugrožen, nasilno pristupa neprijatelju da bi pokazao da je „pravi muškarac“. Nakon ratova, u vreme izgradnje demokratskih struktura, žene su žrtve nasilja „svojih“ - siluju ih povratnici sa ratišta.

Neophodne su rodno zasnovane strategije za rešenje sukoba. Sociološkinja Marina Blagojević je na primeru bivše Jugoslavije utvrdila kako su zbog ekonomskih promena 1990-ih mnogi muškarci izgubili tradicionalnu ulogu hranitelja i glave porodice. Raskorak između društvene stvarnosti i kulturološke predstave o muškosti se povećao i doveo do dramatične krize muškosti, jer su žene širile svoje vidike i učvršćivale svoje pozicije. Započela je

nacionalistička, seksistička i etnocentristička debata da se ponovo stekne pozicija moći u porodici. Preokret u rodnim odnosima u društvu i ugrožavanje tradicionalnog muškog identiteta može, uz ostalo da poveća rizik oružanog sukoba.

Šta se dešava ako se od bivših boraca, na primer u Avganistanu čiji imidž muškosti uključuje posedovanje oružja, traži da predaju oružje i to naoružanim inostranim vojnicima? Ili, kako da muškarac, poražen u ratu, prihvati da njegova žena postaje nezavisna i samouverena? Sporazumi o primirju i građanskom rešavanju sukoba se neće održati ako ne uzmu u obzir potencijalnu dinamiku rodnih odnosa.

Rezolucije UN o kažnjivosti zločina nad ženama

Isključivanje rodne dimenzije i marginalizacija žena je i kršenje međunarodnog prava, konkretno Rezolucije 1325 koja je usvojena 31. oktobra 2000. godine. Njen ključni sadržaj svodi se na tri kategorije, koje u engleskom jeziku počinju slovom „p“:

- Učešće žena u politici mira i bezbednosti;
- Sprečavanje oružanih sukoba uključivanjem političkih mera zasnovanih na rodu;
- Zaštita od seksualizovanog nasilja u ratnom kontekstu.

Kako je 2000. godine Savet bezbednosti UN prvi puta zvanično priznao važnost ženskih grupa civilnog društva u mirovnom procesu, još jedan „p“ se može dodati sadržini ove rezolucije: Procesuiranje onih koji su u ratovima i oružanim sukobima vršili rodno zasnovano nasilje.

Savet bezbednosti UN je Rezolucijom 1820 iz 2008. godine razradio Rezoluciju 1325. Prema kasnijoj rezoluciji „Silovanje i drugi oblici seksualnog nasilja mogu predstavljati ratni zločin, zločin protiv čovečnosti ili delo sa elementima genocida“. Počinioci takvog nasilja moraju biti kažnjeni, a žrtve moraju imati dugotrajnu podršku.

Druge dve rezolucije Saveta bezbednosti - 1888 i 1889 iz 2009. godine sadrže konkretne mere za primenu rezolucija 1325 i 1820, uključujući imenovanje specijalnih izaslanika i sistematsko sakupljanje podataka.

Nacionalni akcioni planovi

Generalni sekretar UN Kofi Anan je 2005. godine tražio da sve 192 članice UN izrade NAP-ove. Samo 25 država je to učinilo – među njima 13 evropskih i osam afričkih. Nemačka, sve značajniji igrač u oblasti međunarodnog mira i politike bezbednosti, nema NAP. Kancelarka Merkel smatra da su dovoljna dva akciona plana – onaj o sprečavanju nasilja nad ženama i redovna primena Rezolucije 1325. To pokazuje da vlast nije shvatila suštinu Rezolucije 1325. Stvar je još dramatičnija jer je SR Nemačka nestalna članica Saveta bezbednosti od 2010. godine a Savet bezbednosti je zadužen da vodi računa da se njegove članice pridržavaju njegovih rezolucija. Aktivisti i aktivistkinje civilnog društva, kakav je Nemački savet bezbednosti žena traže godinama od Nemačke da postane pozitivan primer efikasne primene Rezolucije 1325.

Zaključujem da napretka u rodnoj politici nema bez snažnog pritiska mirovnih grupa civilnog društva. Oni koji se bave rodnom i mirovnom politikom treba da prošire mrežu, intenzivno traže saveznike, krče nove puteve i traže nove oblike angažovanja.

(**Giti** (Gitti Hentschel) je od 2004. godine izvršna direktorka Feminističkog instituta u Fondaciji Hajnrih Bel (Heinrich Boell). Studirala je komunikacije i društvenu edukaciju; slobodna je novinarka i predavačica na Tehničkom i Humboldtovom univerzitetu u Berlinu, jedan od izdavača sedmičnika „Freitag“, članica izvršnog odbora ženske izbegličke organizacije u Berlinu i predstavnica žena na nemačkim univerzitetima).

Pitanja za diskusiju:

- Zašto je učešće žena u mirovnim procesima u celom svetu i dalje minimalno i nakon donošenja R1325?
- Koje su posledice isključivanja žena iz mirovnih procesa?
- Šta je „militarizovana muškost“ po ovoj autorki? Na koji način utiče na nasilje nad ženama u tvom/vašem okruženju?
- Kako se „neobavezujući“ karakter R1325 ispoljava na terenu? Šta to znači za aktivistkinje koje prate implementaciju R1325? , itd.

Rebeka Džonson

Zločin silovanja- žrtve pobednika i poraženih

Prvi beogradski protest Žena u crnom 09. oktobra 1991. bio je protiv silovanja i „etničkog čišćenja“. To je bila jedna od prvih demonstracija Žena u crnom izvan Jerusalima nakon 1989. Od tada, pokret Žena u crnom se proširio svetom - od Indije do Kolumbije, od Londona do Sijetla. Suština njihove filosofije su feminizam, antinacionalizam i antimilitarizam. Žene u crnom koriste nenasilne metode da prihvate kolektivnu odgovornost, da se usprotive nacionalizmu i nasilju, naročito kada su 'njihove' političke vođe i vojnici saučesnici u izvođenju, omogućavanju ili opravdavanju oružanog nasilja.

Ovog oktobra su, pored nekoliko žena koje su kao ja podržavale Žene u crnom i druge feminističke pobunjenice, žene iz svih delova bivše Jugoslavije pozvane u Beograd na njihovu 20-godišnjicu. Bilo je suza i besa, pesama i zagrljaja. Slušale smo kako žene iz Srebrenice govore o sinovima i muževima izgubljenim u užasu masakra jula 1995. Pričale su o potrazi za telima masakriranih. Iako je u prostoriji bilo žena koje su preživele silovanje, o tome nisu govorile.

Mnoštvo je silovanih žena u ratovima od Ruande do Bosne. Očekuje se da žene same nose taj sramni užas. U poređenju sa silovanjem, ubistvo izaziva žaljenje, to je užasna ratna rana koja stiže i simpatije, priznanje, ponekad i sud za ratne zločine. Uprkos uključivanju silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja u Rimski statut kojim je osnovan Međunarodni krivični sud i u nacionalne pravosudne sisteme, Rezolucija 1888 Saveta bezbednosti UN iz 2009. Primećuje da je malo silovatelja kažnjeno.

Dubok lični osećaj mržnje i stida, često strah da će porodica odbaciti silovanu, koji prate silovanje u ratu, pojačavaju politički efekat silovanja kao oružja u etničkom čišćenju i ratu. Sa grupama pletilja sedela sam u izbegličkim logorima 1993-1994. Izgledalo je da je svrha tih popodnevnih sedeljki izrada predmeta za prodaju, ali one su bile značajnije od sticanja prihoda. Organizovali su ih iskusni savetnici za silovanja jer na sastanke sa savetnicima žene nisu dolazile i razgovarale sa njima. Silovane doživljavaju sebe pre svega kao odgovorne za decu - često i za starije. Rade da bi zaradile, dok im drugi čuvaju decu. Vozila sam kamion sa pomoći za žene bivše Jugoslavije. Grupa volonterki je prikupila novac za obrazovanje savetnika. Kupile smo vunu, odeću i lekove, plaćale ženama za njihove lepe čipkane

stolnjake, vunene papuče i rukavice bez prstiju. To je bio motiv da se žene okupe i razgovaraju dok pletu i kukičaju.

Jednom prilikom, tokom tihog rada i razgovora, osetila sam drugačiji elektricitet u sobi. Žene su se približile osobi koja je govorila tiho i zaplakala. Bez prevodioca sam shvatila da bi u ovom kontekstu neke Bosanke mogle pričati da su silovane. Izvan pletionice retko su, ili nikada, čak i jedna drugoj pričale o tome.

Žene u crnom su sakupile svedočanstva o silovanjima da bi izložile ovaj zločin koji se često prikriva do nevidljivosti u „haosu“ rata. Njihova knjiga "Ženska strana rata" iz 2008. sadrži svedočenja žena iz različitih miljea i etniciteta - Bosanki, Hrvatica, Srпкиnja, Jevrejki i Albanski, naglašavajući da su silovatelji muškarci i vojnici „svih strana“. U potresnoj ispovesti tinejdžerka se pita – da li se sve to meni desilo. „Za mene je čovek užasna snaga nasilja i bola. Znam da nisu svi takvi kao što ja mislim, ali strah koji osećam je jači od racionalnog osećanja“. Silovanu tinejdžerku će razumeti u zemljama zatrovanim unutrašnjim (građanskim) ratom.

Na afričkom kontinentu, desetine pripadnika milicije koje prolaze kroz sela siluju žene i mlade devojkе, a one rizikuju da ih siluju i "oslobodioci". Nisu sigurne ni u izbegličkim logorima. Ima svedočenja i izveštaja da žene siluju i međunarodni "mirovnjaci", ljudi koji imaju moć, ali i izbeglice koje napadaju ranjive u izbegličkim logorima čak i kada ih štite UN i njene institucije.

Nakon bazične Rezolucije 1325, još nekoliko dokumenata se bavi nasiljem nad ženama u konfliktnim situacijama. Rezolucija 1820 Saveta bezbednosti UN iz 2008. beleži da "silovanje i drugi oblici seksualnog nasilja mogu predstavljati ratni zločin, zločin protiv čovečnosti, ili akt koji vodi genocidu". Rezolucija 1888 traži kažnjavanje tih zločina. Rezolucija 1889 iz 2009. osim zahteva da se kazne silovatelji u ratu traži da se mirovnjaci obrazuju i ponavlja da žene treba uključiti u odlučivanje u nacionalnim, regionalnim i internacionalnim institucijama i mehanizmima kad je reč o razoružanju, sprečavanju, upravljanju i rešavanju konflikata, održavanju i promociji međunarodnog mira i bezbednosti. Ove rezolucije se rutinski ignorišu.

Silovanje je opšte oružje rata, neodvojivo od sistema, odnosa prema moći i prava vrhovne sile. Silovanje je moćno oružje okupatora i osvajača, ohrabrenje i nagrada za vojni uspeh. Silovanje u ratu često ima etnički i mizoginijski motiv, ono ponižava i zarobljava, a efekat je veći ako žena rodi dete 'neprijatelja'. Seksualno nasilje nije karakteristika jedino oružanih sukoba. Koristi se da bi se ponizile i učitkale snažne žene - od Greenham mirovnih aktivistkinja 1980-ih do novinarki i učesnica pobune u arapskom svetu. (Protest u Greenhamu počeo je avgusta 1981. kada je 36 žena iz Cardiffa stiglo pred bazu RAF-a. U septembru je 50.000 žena opkolilo bazu protestvujući zbog američkih raketa u njoj.)

I muškarci mogu biti žrtve seksualnog nasilja. Ne samo da bi ih drugi muškarci sveli na nemoćni status prezrenih žena, već je to taktika homofobičnih kultura predrasuda i straha. Ipak, silovanje je uglavnom zločin muškaraca nad ženama. I oni muškarci koji nikada ne bi silovali formulišu i održavaju institucije i norme ovakvih verzija vlasti. Saučesnici su jer

proizvode, trguju i kontrolišu oružje prinude i silovanja, politički i novčani profit stiču održavajući ekonomsku zavisnost od vojno usmerene industrijske infrastrukture.

Protiv seksualnog nasilja potrebno je više od visokoparnog ubeđivanja u rezolucije UN. I one su bolje nego ništa, ali tretiraju žrtve kao po prirodi ranjive žene. Kako pokazuju Žene u crnom i mnoge druge feminističke grupe koje su angažovane protiv militarizma i seksualnog nasilja, žene se angažuju bez obzira na protivnike, pretnje i nedostatak novca. Muškarci pojedinačno i kolektivno treba da učine mnogo više, prihvate vlastitu odgovornost, izazivaju i menjaju stanje duha, strukture i očekivanja patrijarhalne vlasti i militarizma.

(Rebeka Džonson (Rebecca Johnson), izvršna direktorka i suosnivačica Acronym instituta i izdavačica Diplomacije razoružanja)

Pitanja za diskusiju:

- Kako se seksualni zločini nad ženama koristi kao oruđe rata?
- Da li su rezolucije UN o seksualnim zločinima umanjile nasilje nad ženama?
- Zašto se rezolucije UN o seksualnim zločinima ne primenjuju?, itd.

Dragana Dulić

Prilog diskusiji o Nacrtu Akcionog plana - za unutrašnju upotrebu ŽUC-a

Ne može se kritikovati Nacrt akcionog plana a da se ne kritikuje sama Rezolucija 1325, što stvara jednu antinomičnu situaciju: traže se sugestije i eventualne ispravke Nacrta a prihvata se Rezolucija kao takva. Njena dobra strana - da je pitanje bezbednosti žena postavila integralno i da rodna dimenzija treba da prožima sve aspekte procesa izgradnje mira (održanja mira, izgradnje mira, sprečavanja sukoba, ekonomske rekonstrukcije itd.) – od formulacije politike do implementacije konkretnih mera - nije sporna, u meri u kojoj se fokusira na: 1. *veće učešće/uključivanje* žena u izgradnju mira; 2. *prevenciju* rodno zasnovanog nasilja i zaštitu prava i potreba žena i devojaka tokom i nakon oružanog sukoba; 3. *rodno osetljivog* pristupa svim projektima i programima koji se odnose na izgradnju mira. Ipak, u celini je se ona primarno fokusira na rodnu ravnotežu u profilisanju snaga održanja mira.

S obzirom na gore spomenutu antinomiju postavlja se pitanje duha Rezolucije, a u tom pogledu svaki principijelno antimilitaristički stav bi bio prema njoj prilično rezervisan. Ipak, za opštu ocenu duha Rezolucije 1325 bitno je uzeti u obzir sledeće elemente:

Prvo, ona samo načelno razmatra uključivanje žena u *sektor bezbednosti*, i to poglavito sa normativne pozicije izražene u gore navedena tri fokusa. Ova pozicija se oslanja na „tvrdo“, militarističko i državno-centričko shvatanje bezbednosti a ne na „meka“ društveno-politička pitanja bezbednosti, pošto u njoj i dalje dominira ono shvatanje „bezbednosti“ koje se tradicionalno primenjuje na oružane sukobe, te se logično iz ovog ugla može se govoriti samo o reprezentativnosti i procentu prisutnosti žena u vojsci i sektoru bezbednosti (kao državnih aparata prinude), a ne na tvrdokorno masovno uništavanje zdravlja, lične bezbednosti, životnih šansi itd. žena širom sveta. Otuda Rezolucija 1325 ima u vidu da vodeće snage njene spoljašnje podrške – UN, EU, SAD – treba da pomognu ponovnoj izgradnji i reformi vojske, policije i drugih bezbednosnih snaga, putem efikasne obuke u

rodnim pitanjima za čitavo njihovo osoblje kao i uključivanje žena u ovim snagama. Dimenzija specifično ljudske bezbednosti je u drugom planu iako je deklarativno prisutna.

Drugo, iako je Rezolucija 1325 tokom poslednjih 10 godina postala deo zvaničnog diskursa bezbednosti Ujedinjenih nacija, ona po sebi nema obavezujući karakter. To se odražava na korišćenom rečniku. Uopšte uzev, postoji distinkcija između rezolucija Saveta bezbednosti (SB) usvojene shodno Glavi VI (neprisilne mere) i rezolucija usvojenih shodno Glavi VII (prisilne mere) Povelje UN. Rezolucije shodno Glavi VII se donose kada se smatra da je došlo do ugrožavanja mira ili pretnje međunarodnom miru i bezbednosti. Takve rezolucije se smatraju obavezujućim za države članice. Rezolucije usvojene shodno Glavi VI, uključujući i tematsku rezoluciju kao što je R1325, nemaju prinudni karakter, iako sadrže normativni imperativ da se utiče na ponašanje (na kraće ili duže staze) kako na međunarodnom tako i na nacionalnom nivou. Rezolucijom 1325 SB ni o čemu zapravo ne odlučuje osim da je aktivno posvećen samom pitanju. Članice SB se obraćaju državama članicama, Generalnom sekretaru i UN sistemu koristeći reči i rečenice kao što su „poziva“, „ohrabruje“, „zahteva“, „izražava svoju spremnost“, što u kontekstu UN ne predstavlja neki posebno stog jezik. Možda se ovo može objasniti time što je do jednoglasnog usvajanja R 1325 došlo zato što su joj članice SB dali mali prioritet i što su smatrali da ona ima za njih malo, ako uopšte, ozbiljnih implikacija u praksi.

Treće, ostala su dva nezgodna pitanja u vezi Rezolucije. Prvo se tiče njenog učinka na terenu – da li je nešto promenila? Na osnovu izveštaja prikupljenih za ovih 10 godina napravljen je mali napredak u pogledu seksualnog zlostavljanja, nekažnjenosti zločina i sistematskog neangažovanja žena u konfliktnim situacijama. Silovanje se i dalje koristi kao oružje u ratu. Glasovi žena se i dalje slabo čuju na mirovnim konferencijama što se negativno odražava na uspostavljanje trajnog mira u konfliktnom području. Trafiking, problemi reproduktivnog zdravlja, obrazovanje devojaka i odgovornost za bivše zločine i dalje su prisutni. Otuda se kao crvena nit u brojnoj literaturi posvećenoj R 1325 sve manje čuju optimistični tonovi u pogledu njenog sadržaja i njene implementacije, a sve više optužbe da je njeno uvažavanje u osnovi samo deklarativno, i čak da je ona još jedan “trik” koji su članovi SB smislili da pacifikuju ženske aktiviste.

Slabosti Rezolucije 1325

Prvo: Rezolucija 1325 se bavi ratom i vojnim sukobom kao trajnim stanjem stvari i kao takva koliko god da nudi istorijsko mesto ženama u mirovnom procesu ona ima ozbiljnu manu jer je u suprotnosti sa ulogom UN u održanju mira i bezbednosti u svetu. Stoga je prirodno to je ona ubrzo dopunjena Rezolucijama SB 1820 (19.6. 2008), 1888 (30. 9. 2009) i 1889 (5. 10. 2009) koje se specifično fokusiraju na seksualno nasilje u toku oružanog sukoba, formiranje kancelarije specijalnog predstavnika za eliminisanje nasilja prema ženama, uvođenje novih mandata u pogledu odgovornosti, autorizovanje upotrebe sankcija prema počiniocima, kao i definisanja rasprostranjenog seksualnog nasilja kao pretnje međunarodnom miru i bezbednosti.

Drugo: njena slabost (na koju je često ukazivano - kako od strane feminista tako i od grupe zemalja G-77) tiče se tzv. globalnih normi koje su poglavito pod uticajem “zapadnih”

vrednosti kao i na njenu blisku vezu sa paketom liberalnih ideja koji su promovisale bogate zemlje Severa. Ovakve optužbe su predstavljale stalni izvor sukoba u UN tokom deset godina, posebno u odnosu na reformu UN. Mnogi su primetili da je podela na Sever-Jug produbljena nakon 11. septembra 2001, kao i da potonji rat protiv terorizma čini da tematska pitanja u vezi žena, mira i bezbednosti postaju još akutnija.

Treće: Rezolucija nalaže da zemlje koje su je usvojile postupaju u duhu njenih članova prvenstveno u vreme oružanog ukoba, što po sebi nije dovoljno da bi se garantovala zaštita žena i dece od posledica rata, u smislu raseljavanja, siromaštva, pa čak i silovanja. Savet bezbednosti može da ukori države koje ne poštuju odredbe Rezolucije, i da u najboljem slučaju izda saopštenja i podnese izveštaje, ali koji nemaju pravno dejstvo da kazne počinioce zločina.

Četvrto: Nisu dovoljno razvijeni mehanizmi odgovornosti za njenu implementaciju. Pre svega Rezolucija nema strogo utvrđen vremenski okvir ili strategiju za svoju primenu, niti je ona obavezujuća, što može da bude prednost u smislu prepuštanja inicijative svakoj zemlji da prema svojim prioritetima odredi agendu, ali i mana ako zbog toga izostane zajednička strategija među državama, zajedno sa UN, jer mir uključuje saradnju velikog broja zainteresovanih strana.

Četvrto: Pošto Rezolucija 1325 ima izrazito *kontekstualizovani* karakter –to implicira da a) svaki nacionalni kontekst stvara specifične uslove koji određuju primenu 1325 na domaće uslove, te se prioriteti razlikuju od zemlje do zemlje, tj. svaka zemlja može da pravi svoju sopstvenu agendu na društvenoj skali; i b) njena primena će zavistiti od osposobljenosti i koordinacije domaćih institucija zaduženih za njenu implementaciju.

NACRT AKCIONOG PLANA

1. Puna implementacija, monitoring i evaluacija konkretne primene Akcionog plana će očigledno zavistiti o nivoa institucionalizacije rodni pitanja i tema u delokrugu rada raznih ministarstava, kao i adekvatne alokacije resursa ovim ministarstvima. Podrazumevalo bi se da je potrebna podrška multilateralnim i bilateralnim partnerima za različite projekte i aktivnosti specifično osmišljenih za implementaciju R 1325, i to treba naglasiti u Akcionom planu.

2. Kako Rezolucija ne predviđa vremenski okvir i definisanu strategiju svoje implementacije, očekuje se da će same države koje su je usvojile sprovesti njenu operacionalizaciju. Tako je i predloženi srpski Nacrt akcionog plana ponudio opšte rokove i predvideo formiranje i funkcionisanje institucionalnih mehanizama za sprovođenje Rezolucije, kao i koodinaciju relevantnih aktera, što je nesporno njegova dobra strana. Mana mu je što su vremenski okviri veoma široki, nije dovoljno artikulisana odgovornost nosioca poslova i zadataka dok je uloga NVO sektora u monitoringu, kontekstualizaciji i pristupu odozdo nagore značajno potcenjena.

3. Za Srbiju i njene specifične probleme u vezi 1325 nije presudno *gender mainstreaming* u odnosu na mirovne misije koliko je bitna borba protiv trgovine ženama i devojkama (*trafficking*) uključujući i zaštitu žrtava ove trgovine. Drugi prioriteti uključuju

bolju zaštitu interno raseljenih lica (od kojih žene predstavljaju većinu) kao i kažnjavanje onih koji su u toku oružanog sukoba počinili zločine protiv žena. I na kraju, iako ne poslednje, jeste borba protiv siromaštva, koje u principu uvek najviše pogađa žene. Ovi prioriteti bi zahtevali da se angažuju relevantna ministarstva i institucije koje se neposredno bave ovim problemima i nacrt bi u skladu sa politikom promocije ljudske bezbednosti a koju se poziva (str. 4, 6, 8 Nacrta akcionog plana) trebalo da ovome da prioritet.

4. Sledeći problem je strukturne prirode i čini se teško rešivim u postojećoj političkoj i društvenoj klimi Srbije, kao i ponašnja njene političke elite, pre svega one na vlasti ali i one u opoziciji. Zbog toga što je današnja Srbija zapravo partijska država, pitanje uključenosti žena nije stvar strateškog opredeljenja vlade već se kadrovanje žena prepušta partijskim nomenklaturama, uvek kao sredstvo a ne kao cilj - bilo kao populistički ustupak za predizbornu utakmicu, bilo kao bezmalo stvar trgovine između onih koji učestvuju u vlasti. Ovakvo stanje onemogućava sprovođenje politike kvota, što se smatra standardnom procedurom u obezbeđenju rodne pravde i predstavljenosti žena u procesima odlučivanja na različitim nivoima vlasti.

5. Naredni problem odnosi se na uključenost NGOs. Iako su međunarodni ženski pokret, istaknute predstavnice nevladinih organizacijama kao i njihove mreže na međunarodnom nivou godinama lobirale da se pitanje žena, mira i bezbednosti postavi na dnevni red Saveta bezbednosti, po donošenju Rezolucije nije dovoljno vrednovana njihova izuzetno važna uloga u prenošenju globalnih normi ženskih ljudskih prava i rodne pravde u nacionalnim kontekstima; njihovo tumačenje principa R 1325 u svetlu rodni hijerarhija na domaćem terenu; njihovo nadgledanje odnosno praćenje različitih vidova rodno zasnovane diskriminacije i nasilja prema ženama a time ukupnog doprinosa složenih oblika društveno-ekonomskog lišavanja, diskriminacije i uskraćivanja ljudskih prava. Sama R 1325 po svom geografskom opsegu omogućava ženama da se umrežavaju i formiraju savezištva, otvarajući put saradnji, solidarnosti, radu na zajedničkim projektima kao i samom praćenju procesa sprovođenja u delo Rezolucije.

Na jednom drugom nivou, R 1325 se smatra delotovornim faktorom u razvijanju uloge žena, osmišljavanju agenda i jačanju međunarodnih veza između njih, pošto se R 1325 obraća ženama u svetu. Implikacija ove platforme je da se žene organizuju na pod-nacionalnom, nacionalnom i nad-nacionalnom nivou, koje često nisu deo obrazovne i rukovodeće elite u njihovim sopstvenim zemljama. Pitanju koordinacije i saradnje ovih entiteta Nacrt Akcionog plana nije posvetio dovoljno pažnje, kao uostalom ni civilnom društvu i nevladinom sektoru. U Nacrtu Akcionog plana se više pažnje posvećuje državnim institucijama nego podršci misiji i aktivnostima nevladinog sektora na preporukama i implementaciji R 1235, kao i obavezi vlade da NGO sektor bude zvanično obaveštavan jednom godišnje o dinamici implementacije.

6. Kada je reč o promenama u bezbednosnim strukturama u zemlji tokom poslednjih godina, one su uglavnom pratile svetski trend da se tradicionalno rezervisane uloge muškaraca učine dostupnim i ženama. Svetski trend koji su diktirale velike vojne sile, poput SAD, Rusije, Velike Britanije, Kanade itd., je da se od "rodno pravedne" politike pređe se na "rodno oslobođenu" politiku, tj. prešlo se od politike kvota prema politici odabira i obuke bez duplih standarda, (koje su bile u znaku pozitivne diskriminacije prema ženama), dakle, prema politici koja nije uzimala u obzir fizičke ili fiziološke razlike između polova već primenjivala iste

standardi fizičke sposobnosti za odabir muških i ženskih regruta (sa malim izuzecima za neke rodove vojske).

U pogledu mera namenjenih jačanju ljudskih resursa, odnosno ženskog osoblja u vojnim i bezbednosnim strukturama, Srbija je napravila neki napredak. Predstavljenost žena u vojsci i policiji je poboljšana, iako ne u svim službama i rodovima. Podrška ušesću žena u mirovnim misijama je još u povoju s obzirom na same razmere angažovanja Srbije u njima, ali se primećuje interes kako prema regrutovanju i napredovanju žena tako i podršci kvalifikovanim kandidatima među njima. Ovo je u skladu sa, nažalost, opštim trendom predstavljenosti žena u mirovnim misijama pod okriljem UN, u kojima žene predstavljaju amo 1% vojnog osoblja UN, oko 4% policijskog osoblja i oko 30% međunarodnog civilnog osoblja. Od toga se samo 2% žena nalazi na upravnim ili višim rukovodećim položajima u mirovnim misijama, zbog čega je DPKO *Odeljenje za operacije održanja mira* pri UN) bilo izloženo brojnim kritikama. U srpskoj vojsci nedostaje veća predstavljenost žena na rukovodećim položajima, što se odražava u malom broju žena sa visokim i najvišim činovima, a disproportionalno velikom na nižim činovima.

Iako je NGO sektor bio veoma prisutan u zalaganju za povećanje regrutovanja žena u mirovnim pregovorima i visokim pozicijama na kojima se donose odluke pri UN, on nije bio posebno aktivan kada je reč o lobiranju za povećanje broja žena koje učestvuju u sastavu vojnih i policijskih kontingenata u mirovnim misijama, što se objašnjava činjenicom da su mnoge od NVO potekle iz mirovnih pokreta i da su zadržale jaku antimilitarističku orijentaciju.

(Dragana Dulić je profesorka na Fakultetu za bezbednost u Beogradu).

Pitanja za diskusiju:

- **U čemu se sastoji patrijarhalni i militaristički karakter Rezolucije 1325?** Zašto je to čak u “suprotnosti sa ulogom UN u održanju mira i bezbednosti u svetu“?
- **Kako se militarizuju feministički zahtevi** za jednakošću putem kvantitativnog uključivanja žena u sektor bezbednosti i militarističke strukture? Zašto je ljudska bezbednost je u drugom planu R1325?
- **U čemu se ogleda kolonijalni i hegemoni duh R1325?** Zašto se R1325 skoro isključivo primenjuje u konfliktnim zonama i siromašnim zemljama južne hemisfere? Zašto ni sve članice SBUN se uglavnom nisu usvojile Nacionalne akcione planove za primenu R1325?
- Zbog toga R1325 ima veoma ograničen uticaja na status siromašnih žena, na kažnjivost nasilja i zločina. To pokazuju izveštaji o implementaciji R1325 u celom svetu.
- **Zašto “ni ova “ženska” ne podstiče reforme unutar UN?**
- **Kakve posledice ima neobavezujući karakter Rezolucije 1325?** Zašto nisu dovoljno razvijeni mehanizmi odgovornosti za njenu implementaciju? Zašto svaka od država tumači i koristi R1325 u skladu sa potrebama elite na vlasti, bez ikakvog oslanjanja na potrebe žena za ljudskom bezbednošću?
- **Koji je učinak R1325 na terenu?** Zašto je tako? Zašto se glasovi aktivistkinja ne čuju na međunarodnim konferencijama o miru i bezbednosti?

- Da li je R1325 smišljena i za „učutkivanje“ i pacifikovanje neposlušnih feminističko-antimiliarističkih aktivistkinja? Šta to znači za nas?
- Šta ti je najvažnije u ovom članku? Koja znanja si stekla? Koje pouke?, itd.

Različita viđenja konfliktnog i postkonfliktnog perioda i političko tumačenje rodne bezbednosti kroz Rezoluciju 1325

Rezime

Rezolucija 1325 Saveta Bezbednosti je dizajnirana da se primenjuje u postkonfliktnim kontekstima. “Postkonflikt” je diskurs koji sadrži sporne vremenske i prostorne aspekte i pokazuje kako različita viđenja “postkonfliktnog” utiču na interpretaciju Rezolucije 1325 (R 1325) u praksi. S obzirom na sporni sadržaj “postkonfliktnog”, iznenađujuće malo je istraživanja fokusirano na način na koji ono što je identifikovano kao “postkonfliktni problem” oblikuje odgovore na Rezoluciju 1325.

U ovom radu predstaviću viđenje “postkonflikta” kroz tri različite inicijative u Srbiji u vezi sa Rezolucijom 1325. Konstrukcije “postkonfliktnog” su shvaćene kroz analitičke strategije koje u sebi sadrže reprezentaciju konflikta i postkonfliktne rekonstrukcije svake od inicijativa. Imajući na umu očigledne antagonizme u pogledu “postkonfliktnog”, videćemo na koji način se logika rodne bezbednosti gradi kroz specifične pristupe “postkonfliktnog” a u vezi sa Rezolucijom 1325. Ovaj članak ističe novo empirijsko istraživanje o upotrebi Rezolucije 1325 kroz tri različita politička konteksta u Srbiji. Cilj je da se utvrdi značaj spornog sadržaja “postkonfliktnog” konteksta i da se sagleda na koji način to oblikuje moguće odgovore na Rezoluciju 1325 i na razne međunarodne politike kao odgovor na postkonfliktne situacije.

Uvod

Rezolucija Saveta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija 1325 *Žene, mir, bezbednost* (u daljem tekstu R 1325) prvenstveno se bavi rodnim pitanjima u postkonfliktnim situacijama. Međutim, “postkonflikt” je diskurs koji u sebi sadrži sporne vremenske i prostorne aspekte: zbog toga što granice između konflikta i postkonflikta mogu da budu zamagljene. Odnos prema konfliktu i postkonfliktu zavisi od toga kako razumemo te granice. To ne znači da se konflikt nije desio, već “da mi u svojim mislima pretvaramo specifični konflikt u realnost” (Zalewski, 2006:481). Konflikt i postkonflikt predstavljaju realno stanje koje je nastalo na visoko politizovan način, gde su određeni problem bačeni u fokus dok su ostali umanjani (Vaughan-Williams 2006). Ovaj članak predstavlja refleksiju o tome na koji način shvatanje “postkonflikta” utiče na interpretaciju rodne bezbednosti u vezi sa Rezolucijom 1325.

Shvatanje “rodne bezbednosti” leži u vezi između diskursa bezbednosti i diskursa roda. Ne postoji predstava o tome kako “rodna bezbednost” treba da izgleda, ali svaka vizija “rodne bezbednosti” je poduprta nizom političkih shvatanja i izbora. Ova analiza nastoji da naglasi različite logike rodne

bezbednosti predstavljene u programima i inicijativama za implementaciju ili upotrebu Rezolucije 1325 u Srbiji.

Kako bi sagledali kako su logike “rodne bezbednosti” povezane sa shvatanjem “postkonfliktnog”, članak istražuje inicijative koje implementiraju ili odgovaraju na Rezoluciju 1325 u Srbiji. Prvi deo objašnjava problematičnu vezu „postkonfliktnog“ sa Srbijom kako bi se bolje objasnio neophodan kontekst za analizu. U drugom delu razmatra tri različita pogleda koji tvrde da imaju politički autoritet nad Rezolucijom 1325 u Srbiji. *Prvo*, program Ujedinjenih Nacija (UN), *drugo*, program nevladinih organizacija (NVO) i *treće*, Nacionalni akcioni plan (NAP) za implementaciju Rezolucije 1325 koordiniran od strane vladinih tela. Ova uporedna studija se bazira na istraživanjima koja su sprovedena u Srbiji tokom 2008. i 2009. godine. Analitički centar ove studije su različite reprezentacije konflikta i postkonflikta a u vezi sa inicijativom (R1325). Ovi dokumenti su kontekstualizovani kroz intervjue, političke izveštaje, objavljene medijske odgovore i web sajtove. Ako uporedimo ove tri inicijative koje odgovaraju na Rezoluciju 1325 u Srbiji jasno je da one predstavljaju veoma različite logike “rodne bezbednosti”. Kroz studije slučaja članak nastoji da otkrije kako antagonizmi diskursa o “postkonfliktu” i “rodnoj bezbednosti” utiču na političko tumačenje Rezolucije 1325 u Srbiji.

Problematizacija postkonflikta

Srbija ima poteškoće u odnosu na konflikt i preliivanja konflikta u postkonflikt. Ove poteškoće pružaju prostor za različite reprezentacije konflikta i postkonflikta. Ovaj deo istražuje kako je postkonflikt reprezentovan i problematizovan u Srbiji.

Dominantna percepcija postkonflikta se odnosi na period kada borci više nisu učesnici u „zvaničnom“ ratu i kad prestaje nasilje. Ipak, ove definicije ne omogućavaju da tačno utvrdi kad se period konflikta pretvara u postkonfliktni. Za mnoge feministkinje, postkonfliktne periode odlikuje nasilje, nebezbednost, militarizacija, čak i kada su zvanični mirovni ugovori potpisani (Enloe, Cockburn and Žarkov; Handrah). Definisanje „postkonfliktnog“ još je složenije kada je Srbija u pitanju. U slučaju Srbije, država nikada zvanično nije ni bila u ratu sa drugom državom, i vrlo je malo ratnih događaja i borbi vođeno unutar granica Srbije (ako izuzmemo Kosovo). Međutim, država Srbija je iskusila mnoštvo socijalnih, ekonomskih i političkih problema povezanih sa ratom. Sem toga, Srbija je percipirana kao ključni počinilac nasilja na teritoriji bivše Jugoslavije tokom 90-ih godina.

Složenost shvatanja postkonflikta poprima specifične karakteristike u slučaju Srbije, pre svega zbog složenog odnosa Srbije sa konfliktom na Kosovu. Ratovi u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i na Kosovu privukli su veliku medijsku pažnju u vreme kad se Jugoslavija raspadala, a konflikt je bio praćen sistematskim silovanjima, genocidom i etničkom mržnjom. Srbija je 90-tih godine bila izložena teškoj političkoj represiji pod režimom Slobodana Miloševića, koga mnogi karakterišu kao glavnog

protagonistu srpskog nacionalizma koji je proizveo ove ratove. Shvatanje o povezanosti države Srbije i obima odgovornosti Srbije za etničko nasilje počinjeno za vreme konflikta 1990-ih i dalje oblikuje srpsku politiku (Obradović-Wochnik 2009). Neki smatraju da sadašnja postkonfiktina politika Srbije treba da prizna odgovornost za zločine počinjene u ime srpske države tokom 1990-ih.

Sem toga, Srbija se i danas suočava sa brojnim socijalnim i ekonomskim problemima povezanim sa ratom i konfliktom. Mnogi su u Srbiji iskusili rat kroz porodicu i prijatelje koji su postali izbeglice ili vojnici (Obradović-Wochnik 2009:62), a kombinacija međunarodnog embarga, vojnih troškova i hiperinflacije (1993:4) imala je poguban uticaj na mnoge u Srbiji. Kosovo je mesto ogromnog nacionalizma, što je rezultirao masovnim kršenjem ljudskih prava od strane pro-srpske Miloševićeve policije. Kao odgovor na zločine na Kosovu, NATO članice su bombardovale veliki deo infrastrukture u Srbiji i na Kosovu, između marta i juna 1999. godine.

Događaji koje sam opisala u prethodnom pasusu stavljaju Srbiju u problematičnu i složenu situaciju kada je reč o ratovima u regionu tokom 1990-ih godina. Ratna prošlost srpske države puna je složenosti i konfuzija: Srbija je u isto vreme bila unutar, van i na marginama ratova u regionu. Ne iznenađuje to što se ove tenzije ispoljavaju i na percepciju „postkonfliktnog“ perioda.

Sve to utiče na političke aktere –međunarodne institucije, NVO, i vladina tela – sadašnje donosioce politika pri aplikaciji za fondove, a u slučaju međunarodnih institucija utiče na njihove mandate. Odnos srpske politike prema ratu, konfliktu i ratnom nasilju čini Srbiju veoma intrigantnom za studiju slučaja o konceptualizaciji „postkonfliktnog“ i načina na to utiče na političko tumačenje R 1325. Od načina na koji akteri vide povezanost srpske države sa ratom 1990-tih zavisi pristup raznim postkonfliktnim problemima koji moraju biti rešeni. Ustvari, problemi identifikovani od strane aktera u srpskoj postkonfiktnoj sadašnjosti – a koji su pod uticajem različitih percepcija prošlosti i nada za budućnost – oblikuju sadašnje odgovore na R 1325.

Kako nas Cockburn i Žarkov (2002) upozoravaju „društvo koje je doživelo rat“, „ne bi trebalo da shvatamo samo kao državu koja je učestvovala u ratu, ili na čijoj je teritoriji rat vođen“. Pažnja bi trebalo da bude posvećena shvatanju šta akteri misle o tome, koje stavove o tome zauzimaju, kako se sa tim povezuju, kako shvataju konflikt i postkonflikt i konačno, oblikuju shvatanja o tome kako R 1325 treba da bude implementirana u Srbiji.

Videnja koji tvrde da imaju politički autoritet oko R 1325

Ova deo ispituje tri različite inicijative u vezi sa R 1325, objašnjavaju kako je rezolucija oblikovana kroz različite mere i odgovore rodne bezbednosti u Srbiji. Analiza se temelji na uvažavanju reprezentacije „postkonflikta“ sve tri inicijative, i sagledava specifične vizije i shvatanja „rodne bezbednosti“ kroz sva tri programa. U tekstu ću pokušati da objasnim na koji način političke interpretacije „rodne bezbednosti“ kroz R 1325 zavise od shvatanja „postkonflikta“.

Sistem UN

Prva inicijativa koja tvrdi da ima politički autoritet nad R 1325 odnosi se na sistem UN u Srbiji. „Intervencija“ R1325 u način funkcionisanja UN-a je bio osnovni cilj rezolucije: delovi dokumenta pozivaju na akcije koje trebaju da preduzmu članice UN i tela sistema UN-a (Cohn 2008:189). Primarna „intervencija“ na koju R 1325 poziva jesu ženska prava, rodni problemi i *gender mainstreaming-a*¹ u postkonfliktnim procesima (Cohn 2008:189). Navedeno ima za cilj razvijanje „efektnih institucionalnih rešenja“ koja bi garantovala učešće žena u mirovnim procesima i unapredile sposobnosti UN-a da postignu svoj primarni cilj, a to je održanje međunarodnog mira i bezbednosti (Hudson 2010:44-7). R1325 može biti viđena kao jedna od artikulacija onoga što je predstavljeno kao rastuća briga u sistemu UN-a o globalnom gender mainstreaming-u i rodnoj bezbednosti.

Sa postojanjem R1325, sistem UN-a u postkonfliktnim zonama tvrdi da je uzeo u obzir sva shvatanja rodne bezbednosti. Na primer, *Odeljenje za mirovne operacije UN-a (Department of Peacekeeping Operations DPKO)* je bilo uspešno što se tiče povećanja učešća i reprezentacije žena u sastavu ovog odeljenja u postkonfliktnim zonama posle 2000. godine (Hudson 2010: 54-60). *Razvojni program UN-a (UNDP)* je takođe bio proaktivan u korišćenju okvira rodne bezbednosti R 1325 kroz svoj program *Krizna prevencija i obnova (Crisis Prevention and Recovery Programme BCPR)*. Ovo odeljenje je donelo *Agendu od 8 tačaka (8 PA)* za „praktična, pozitivna rešenja za žene i devojke u krizama“ (BCPR 2006). Centralno ostvarenje ove agende jeste „puna implementacija“ Rezolucije 1325 (BCPR 2006). Ova agenda je izdata i prosleđena svim odeljenjima UNDP-a na početku 2007. godine, zajedno sa preporukama da se 10-15% budžeta potroši na rodna pitanja. Može se reći da je R 1325 postavila pitanje žena i bezbednosti i to počinje da prožima delove sistema UN-a.

Agencija delom podržana i pod mandatom UNDP-a je Centar za kontrolu lakog i malokalibarskog naoružanja SEESAC (South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons). Primarna misija SEESAC-a jeste da razvije kapacitet za „kontrolu i smanjenje širenja i zloupotrebe *lakog i malokalibarskog naoružanja (SALW)*, i tako doprinesu stabilnosti, bezbednosti i razvoju jugoistočne Evrope“ (izvor SEESAC-a). Agencija je uspostavljena kao odgovor na shvatanje postkonfliktnih problema u jugoistočnoj Evropi: širenje lakog i malokalibarskog naoružanja tokom i posle ratova 2007. godine. U skladu sa preporukama iz Agende od 8 tačaka, formirani su programi i fondovi koji ukazuju na povezanost roda i lakog i malokalibarskog

¹ Gender mainstreaming je globalno prihvaćena strategija (pristup, sredstvo) za promociju rodne jednakosti. Strategija podrazumeva da se rodne perspektive i pažnja rodnoj jednakosti dovodi u prvi plan u svim budućim razvojnim politikama, istraživanjima, lobiranju, dijalozima, zakonodavnim inicijativama, planiranjima resursa i monitorinzima programa i projekata.

naoružanja. Rodna strategija je obelodanjena juna 2007. godine, ističući obavezu SEESAC-a da bude u vezi sa R 1325 (SEESAC 2007). Izveštaj *Posedovanje vatrenog oružja i porodično nasilje na Zapadnom Balkanu: komparativna studija pravnih i implementacionih mehanizama* je bio objavljen u skladu sa razvojem rodne strategije (Dokmanović 2008). Ova akcija ne predstavlja direktan odgovor na R1325 *per se*, već odgovor na rodnu i bezbednosnu politiku artikulisanu u rezoluciji. To znači da je R1325 kritični deo diskursa koji ohrabruje mejnstriming rodne bezbednosti kroz UN sistem u postkonfliktnim zonama.

Izveštaj SEESAC je jasno napravio vezu između (zlo)upotrebe lakog i malokalibarskog naoružanja (SALW) i porodičnog nasilja i dostupnosti ovoj vrsti naoružanja u postkonfliktnom periodu. Reprerentacija konflikta i postkonflikta u ovom izveštaju naglašava sliku o nasilju i neredu koji se nastavlja i kada je konflikt završen. Ova slika je opisana u delu izveštaja koji glasi ovako:

Zemlje Zapadnog Balkana se suočavaju sa nasiljem, kriminalom i ljudskom nebezbednošću kao nasleđem konflikta, političkih turbulencija i ekonomske krize. Rat u bivšoj Jugoslaviji pospešio je širenje i dostupnost lakom i malom naoružanju... doprineo je porastu nasilničkog ponašanja ne samo u javnom prostoru već i unutar porodice. (Dokmanović 2008:i)

Postkonflikt je reprezentovan kao period nastavka nasilja i nebezbednosti kao posledice konflikta. Povećan broj slučajeva (zlo)upotrebe SALW u porodičnom nasilju jeste direktna posledica konflikta. Naglašeno je da su „zemlje Zapadnog Balkana“ iskusile „nasilje, kriminal i ljudsku nebezbednost“. Drugim rečima, iskustvo Srbije se ne od ostalih zemalja regiona, bez obzira na *različito shvatanja postkonflikta*. U izveštaju SEESAC-a naglašava se nasilje i nebezbednost koje je izazvao konflikt.

Sem toga, postkonfliktno nasilje i nebezbednost su predstavljeni kao problemi koji mogu biti rešeni. Izveštaj dodaje da „odgovori na porodično nasilje moraju biti pronađeni kroz kontrolu, strategije, politike i mere usmerene na prevenciju i zaštitu žrtava“ (Dokmanović 2008: i). Problemi zloupotrebe lakog i malokalibarskog naoružanja (SALW) slični su kao u drugim postkonfliktnim situacijama, a rešenja leže u preventivnim i zakonskim merama koje sprovode vlade i civilna društva (Dokmanović: 2008). Rešenje za buduće postkonfliktne rekonstrukcije i razvoj leži u tome da „žrtve“ postkonfliktnih problema zahtevaju pravna rešenja i jasno definisanu pomoć i podršku.

Zanimljivo je da izveštaji reprodukuju pretpostavke da su žrtve žene, premda je viktimizirajući objekat vrlo retko predstavljen kao žena.

Na primer, slika na naslovnoj strani izveštaja prikazuje ženu koja drži bebu, dok muškarac koji stoji iza nje čisti pištolj. Ova slika reflektuje rodnu pretpostavku unutar inicijative, gde je rod isključivo povezan sa ženom (Carver 1996). Ovo samo po sebi nije iznenađujuće: studenti već dugo primećuju da međunarodne organizacije imaju tendenciju da izjednačavaju rod sa ženama. Ali ipak, ključni akteri

odgovorni za izradu izveštaja su bili su svesni kompleksnosti roda. Zašto su izabrali da predstave rodnu logiku oslikanu portretima žena kao žrtava nasilja i nesigurnosti u konfliktu?

Ovo je delom zbog toga što se trajni rodni esecijalizam (često slučajno) svuda provlači. Kada su upitani zašto je SEESAC izabrao da se fokusira na porodično nasilje u svojim pokušajima da uključi rod i rodne probleme u svoj rad, odgovor je bio:

Veoma je komplikovano da se u težak rad kao što su destrukcija i menadžment ograničavanja moći uključi rod, tako da smo se naravno fokusirali na nežniju stranu podizanja svesti i prevenciju nasilja.

U ovom odgovoru nalazi se implicitno priznanje da identiteti ova dva pojma (rod i žene) imaju iste ili slične karakteristike i da očigledno poseduju „nežnije“ i miroljubivije kvalitete. To je logika koja ne sadrži samo slike žrtve, već i mogućnost uvođenja rodne perspektive u odnose normalno shvaćene kao rodno neutralne, kao što je uništenje oružja. Sem toga, fokus na žene u izveštaju SEESAC-a pojačava percepciju koja podrazumeva da će žene značajno povećati mir i bezbednost: rodnu perspektivu koja podržava ciljeve sistema UN. Kao što je ranije naglašeno, R 1325 je shvaćena kao doprinos centralnoj ambiciji UN-a da osigura međunarodni mir i bezbednost. Praviti vezu između SALW i porodičnog nasilja bio je program koji je shvaćen kao jedan od načina da se shvati rod: bio je odgovor na inkluziju roda i zahteve Agende od 8 tačaka i plana aktivnosti R 1325. Polazeći od shvatanja da su postkonfliktni problemi u Srbiji povećano nasilje i nesigurnost i zaštita žrtava, SEESAC daje logiku rodne bezbednosti koja predlaže da žena (zato što rod znači žena) zahteva posebne mere bezbednosti.

U inicijativi SEESAC, R1325 je politički prevedena kao rezolucija koja mora da zaštiti žene, proizvodeći tako korisnu interpretaciju „rodne bezbednosti“ za neke aktere. Izveštaj je bio dizajniran kao inicijativa podizanja kapaciteta, koja podržava određena istraživanja kako bi se legitimisale buduće akcije.

Za neke feministkinje i aktivistkinje civilnog društva u Srbiji, mogućnosti koje nudi SEESAC tokom 2008. godine otvorile su put za veću kampanju koja upozorava na povezanost porodičnog nasilja i SALW. Prethodni pokušaj 1999. godine nije bio ostvaren zbog nedostatka sredstava. Od publikacije ovog izveštaja, feministkinje i akterke civilnog društva su podizale svest o povezanosti (zlo)upotrebe SALW i porodičnog nasilja, praveći kampanje da se izmeni Krivični zakonik Srbije kada je reč o posedovanju oružja.

Ženske i feminističke organizacije

Dok je R1325 dokument koji primarno teži da izmeni praksu mirovnih misija UN-a kada su u pitanju mirovni procesi, mnoge feminističke i ženske NVO su se sa entuzijazmom posvetile šansama koje pruža donošenje R1325 (Cohn 2004, 2008:190-1). Ovo nije iznenađujuće obzirom da je ženski pokret pogurao ceo proces oko R1325 o ženama i bezbednosti u postkonfliktnim kontekstima u (SB Hill et

al. 2003). Druga inicijativa koja tvrdi da ima politički autoritet nad R 1325 u Srbiji koja je predstavljena u ovom članku opisuje stavove Žena u crnom, feminističke antiratne inicijative. Mreža Žena u crnom u Srbiji je deo transnacionalne pacifističke mreže organizacija koje dele zajedničke vrednosti feminizma, antimilitarizma, mira i mirovnih protesta (Cockburn 2007:51, 79 – 105). Svaka organizacija mreže Žena u crnom ističe probleme lokalnog konteksta, i ova organizacija u Srbiji nije izuzetak: jedna od njihovih temeljnih vrednosti su dosledni zahtevi za utvrđivanje odgovornosti.

Politička odgovornost u Srbiji ostaje osetljiva i kontraverzna tema (Duhaček 2006; Fridman 2006; Obradović-Wochnik 2009). Koncept odgovornosti proistekao je iz debata oko posleratne Nemačke i nasleđa Holokausta (Duhaček 2006: 207 – 12). Što se tiče konteksta Srbije, centralno pitanje političke odgovornosti jeste u kojoj meri su srpska država i društvo odgovorni za ratne zločine počinjene tokom 1990-tih godina. Ovi ratni zločini uključuju genocid u Srebrenici, gde je preko 8000 bosanskih muslimana, muškaraca i dečaka ubijeno posle pada enklave Srebrenica, u istočnom delu Bosne i Hercegovine od strane snaga bosanskih Srba u julu 1995. godine. Za Žene u crnom, politička odgovornost se odnosi na postkonfliktu perspektivu, post-Miloševićevu eru, srpske institucije i društvo moraju da se odupru poricanju ovih ratnih zločina počinjenih u ime Srbije tokom 1990-tih i da se pozabave pitanjima militarističkog nasleđa kao što je nasilje koje je ostalo duboko u društvu (Zajović 2007: 31 – 8). Prihvatanje odgovornosti i suočavanje sa prošlošću su neophodni za postkonfliktnu rekonstrukciju i pomirenje Srbije sa regionom (Zajović 2007). Žene u crnom su spojile svoje kritike postkonfliktnog u Srbiji sa njihovom vizijom za buduću rekonstrukciju, koristeći R 1325 kao legitimaciju i podršku za svoje ciljeve.

Žene u crnom su postavile nove zahteve pred R1325 na mnoštvo načina (Žene u crnom 2010: 10-14). Ja ću se fokusirati na njihovo zagovaranje i kampanje, uključujući i koncept političke odgovornosti, koju ova grupa naglašava kao neophodnu za postizanje postkonfliktne transformacije. Još 2005. godine, Žene u crnom su predstavile srpskom parlamentu nacrt Rezolucije 1325 koji govori o tome kako one misle da bi R1325 trebalo da bude implementirana u Srbiji. Isticanje ciljeva kroz nacrt Rezolucije predstavlja način na koji se zahtevaju socijalne i institucionalne promene koje bi pokazale da su napravljeni značajni pomaci u prihvatanju političke odgovornosti. Za Žene u crnom, trajni i značajni mir i bezbednost može biti ostvaren jedino kroz „obraćanje pažnje na socijalni mir i zaštitu žrtava prethodnog perioda koji su obeležili rat i ratni profiteri“ (Žene u crnom 2007: 188). Nacrt Rezolucije ističe specifične i lokalizovane preporuke koje treba da uspostave princip političke odgovornosti u Srbiji. Ove preporuke uključuju poništenje Zakona o finansijskoj pomoći haškim optuženicima i poricanja ratnih zločina koji su počinjeni 1990tih godina, uključujući genocid u Srebrenici. Žene u crnom insistiraju da ako se želi implementirati R 1325 u to moraju biti uključeni svi aspekti političke odgovornosti.

Naglašavanje političke odgovornosti u Nacrtu rezolucije Žena u crnom Žene, mir, bezbednost proističe iz kritike militarizma u srži ideologije Žena u crnom. Za Žene u crnom, R1325 ima potencijal da bude „alat za razvoj nove vrste shvatanja bezbednosti“. Za mnoge feministkinje i pacifistkinje, R1325 je problematična zbog toga što ne preispituje postojeće strukture i pretpostavke ratnog sistema (Cockburn 2007; Cohn 2008). Ipak, ovo ne ograničava mogućnost da se R 1325 koristi za podršku mirovnog aktivizma koji osuđuje rat i procese militarizacije. Za Žene u crnom, militarizam i procesi koji su povezani sa njim, pojačavaju nebezbednost (Zajović 2007). Skrivanje postkonfliktne političke odgovornosti u Srbiji je viđena kao manifestacija militarizma, i postoje „bezbednosni rizici ukoliko se ne suoči sa kriminalnom ratnom prošlošću (Žene u crnom 2010:3). Žene u crnom primećuju da je vidljiva dominantna militaristička kultura u Srbiji upravo ta koja skriva utvrđivanje političke odgovornosti, i da taj stav preovlađuje u institucijama i društvu Srbije. Ova grupa koristi R 1325 kao sredstva promocije „nove vrste bezbednosti“ koja izaziva dominantne politike militarizma.

Rodna logika koja je u srži odgovora Žena u crnom na R 1325 ističe eksplicitni feministički stav analize rata, koji razume konflikt kao posledicu dubljih problema u društvu. Zbog toga postkonfliktna bezbednost zahteva transformaciju socijalnih stavova koja bi omogućila konstruktivnu promenu i napredak (Hoglund i Kovacs 2010:372). Ugrađen u ovo shvatanje postkonfliktne transformacije, Hoglund i Kovacs (2010) ističu da „snažan smisao pravde...tj. socijalna i zakonska pravda nisu samo preduslovi mira, već i suština koncepta mira“. Stoga, za Žene u crnom, bezbednost će biti najbolje postignuta menjanjem dominantnih društvenih vrednosti u današnjem srpskom društvu: vrednosti koje su proizvod nacionalističkog rata. Ova logika rodne bezbednosti ističe „ideju koja je koncentrisana na ljude i procese“, tipične za ženski aktivizam i okvire rada i akcija o ženama, miru i bezbednosti (Hudson 2010:37). Kroz feministički stav i pristup ratu i militarizmu, Žene u crnom vide dostignuće rodne bezbednosti kroz rekonceptualizaciju bezbednosti, pomerajući sam pojam dalje od uticaja liberalno-demokratske države i naglašavajući uslove za dugoročno pomirenje i transformaciju.

Koordinatorica Žena u crnom, Staša Zajović veruje da je R1325 može biti korisna zbog toga što je to jezik koji može biti prihvaćen od strane formalnih političkih institucija. Kroz interpretaciju i formulaciju kritičkog feminističkog koncepta bezbednosti, Žene u crnom koriste R1325 da bi pružile element internacionalnog legitimiteta koji treba da podrži viziju kako bi trebalo da izgleda rodna bezbednost u budućnosti. Natojanje da se kritički pristup bezbednosti pojača leži u rodnoj logici koja insistira da rodna bezbednost mora biti postignuta kroz dugoročne programe pomirenja, koji su inspirisani stavom da je problem postkonflikta ugrađen u kulturne norme društva. Kako bi izazvale kulturu nasilja i militarizma koji utiče na žene, R1325 je politički prevedena kao Rezolucija sa velikim potencijalom da podrži i legitimiše kritičku konceptualizaciju bezbednosti.

Državne institucije

Još od 2002. godine SB ohrabruje članice UN-a da razviju svoje Nacionalne akcione planove (NAP) za implementaciju R 1325 kao sredstva kojim će se razviti strategije, ostvariti ciljevi i napraviti rasporedi kako bi se integrisale rodne perspektive u mirovne misije i postkonfliktne procese (Gumru and Fritz 2009: 214). Rezolucija SB 1889 (Oktobar 2009) osnažuje podršku SB državama za kreiranje NAP-ova za implementiranje R 1325. Gumru and Fritz (2009) tvrde da NAP-ovi mogu da budu „načini koordinacije postojećih inicijativa (lokalnih, nacionalnih i internacionalnih) i stvaranja novih kako bi se premostile razlike koje se pojavljuju u procesu“ (strana 214). Poslednja inicijativa koja tvrdi da ima politički autoritet istražena u ovom članku se koncentriše na procese izrade preporuka NAP-a za implementaciju R 1325 u Srbiji.

NAP je usvojen od strane parlamenta u Srbiji u decembru 2009. godine. Analiza u ovom članku je zasnovana na izveštajima koje su dale radne grupe koordinirane od strane Beogradskog centra za političku izuzetnost (BFPE) i Ministarstva odbrane (MO) Srbije za formulaciju preporuka za nacrt NAP-a (BFPE 2010). BFPE je NVO koja je pravila trening programe za ključne socijalne i političke aktore u cilju pružanje podrške i razvoj veština za „demokratsku transformaciju društva i učešće u evropskim i evro-atlantskim strukturama“ (BFPE). Između maja i novembra 2009. godine, BFPE i MO su sazvali četiri radne grupe, koje su uključivale i političare, aktore iz civilnog društva i državne službenike (BFPE 2009:2). Ove grupe su se pozabavile sa različitim elementima predloženog NAP-a: ulogom žena u procesu donošenja odluka, ulogom žena u konfliktnim i postkonfliktnim situacijama, pravnom zaštitom žena i humanom bezbednošću i rodnim pitanjima u oružanim snagama Srbije (BFPE 2010:10-11). Set predloga i preporuka za srpski NAP bio je javno predstavljen na diskusiji sredinom marta 2010. Ranije faze pregovora oko NAP-a otkrile su aspiracije koje su kreatori imali kada se radi o NAP. Ove aspiracije su proizvod stava o odnosu Srbije sa „postkonfliktom“, oblikujući tako i interpretaciju R 1325.

Preporuke koje su objavljene otelotvoravaju različite poglede na „postkonflikt“, delom zbog toga što je nacrt bio izložen u javnim konsultacijama. Ipak, veoma mali deo dokumenta se odnosi na „Srbiju kao postkonfliktnu državu u tranziciji“ (BFPE 2010:7); iako su delovi koji se odnose na izbeglice i interno raseljena lica naglašeni kao postkonfliktni problemi. Dominantna reprezentacija Srbije sa konfliktom i postkonfliktom naglašena je kroz buduće učešće Srbije u međunarodnim mirovnim snagama. Dakle, postkonfliktni problem povezuje Srbiju sa učešćem u međunarodnim mirovnim snagama. To služi da se Srbija pozicionira kao zemlja koja treba da ima ulogu na svetskoj sceni. Očigledno je da se ovaj dokument (R1325), inače dizajniran da promoviše rodnu jednakost, koristi kao prilika za spoljašnje pozicioniranje Srbije. Usvajanje NAP-a je shvaćeno kao put da „Srbija, kao članica UN-a, aktivno doprinese procesima izgradnje mira, stabilnosti i bezbednosti“ (BFPE 2010:6). Potreba za međunarodnim legitimitetom ugrađena je u preporuke NAP-a i pokazuje nameru Srbije da izbegne bilo

kakvu povezanost sa ratnom i postkonfliktnom prošlošću. Dakle, R1325 je iskorišćena kao način da se „pokaže“ svetu da je Srbija država koja je progresivna i da misli unapred, država koja se izborila sa masom problema uzrokovanih konfliktima 1990-tih.

Medijske službe MO (Ministarstva odbrane) predstavljaju NAP za implementaciju R 1325 kao progresivni dokument i sa ponosom potvrđuju „da je Srbija prva zemlja u regionu koja je na pragu da usvoji Rezoluciju“ (Ministarstvo odbrane 2010). Utisak da je entuzijazam oko usvajanja R 1325 delom javni eksperiment demonstracije da Srbija prolazi kroz uspešan demokratski proces tranzicije. To je izraženo od strane nekih koji su učestvovali u izradi NAP-a. Jedna osoba je rekla:

Oni (Ministarstvo odbrane) je zainteresovano za učešće žena u sektoru bezbednosti prvenstveno zbog toga što je vrlo lako iskomunicirati ovu promenu običnim ljudima zato što vidite žene umesto muškaraca.

Pohvalno je to što je Srbija usvojila NAP za implementaciju R1325. Međutim, neki akteri su zabrinuti brzinom kojim se Srbija predstavlja kao moderna, liberalno-demokratska država koja se navodno udaljila od problema izazvanih ratovima 1990-tih. S druge strane, veoma je malo pitanja oko toga šta znači postići rodnu bezbednost i da li je potrebno da se ide dalje ka dubljoj transformaciji.

Što se tiče ovih progresivnih pretpostavki, pitanje je da li je ova instrumentalna/kvantitativna jednakost put da se postigne rodna jednakost? Ustvari, rodna logika preporuka NAP-a ističe merljive indikatore bazirane na kvotama participacije i učešća žena u sektoru bezbednosti u Srbiji (BFPE 2010: 15-16). Neki učesnici radnih grupa su predložili da se fokus stavi na instrumentalnu jednakost zbog toga učešća MO. Saradnja sa MO zahteva kompromise oko shvatanja rodne bezbednosti: za njih bezbednost znači kvantitativnu jednakost a ne neku novu definiciju bezbednosti. Dominantno shvatanje rodne bezbednosti u NAP-u skreće pažnju na važnost „zaštite fundamentalnih ljudskih prava žena“ i njihovu inkluziju u procese bezbednosti u državi: „bezbednost podrazumeva bezbednost države, i stoga, učešće svih građana, uključujući žene, u artikulaciji politika, strategija i direktiva za akcije“ (BFPE 2010:9). Izjednačavajući rodnu bezbednost sa procesima državne bezbednosti naglašava se da se umesto preispitivanja shvatanja i subjekta bezbednosti, rodna bezbednost svodi na inkluziju grupa koje trenutno nisu uključene u bezbednosne procese.

NAP sam sebe pozicionira kao preku potrebu za budućim učešće Srbije na svetskoj sceni.

Izrada i adaptacija NAP-a za implementaciju R 1325 o ženama, miru i bezbednosti potvrđuje nameru Srbije da aktivno doprinese procesima izgradnje mira, stabilnosti i bezbednosti, između ostalog, u neposrednom okruženju regiona Jugoistočne Evrope, ali i u celoj Evropi kroz sveobuhvatne procese evropskih integracija i celog sveta kroz participaciju i podršku mirovnim operacijama. (BFPE 2010:8).

Kako bi se zauzela ova pozicija na svetskoj sceni, neophodno je napraviti sliku Srbije kao postkonfliktne zemlje. U skladu sa tim, problematizovanje postkonflikta u Srbiji je buduće učešće Srbije u mirovnim operacijama. Ova specifična reprezentacija postkonflikta postiže se kroz logiku rodne bezbednosti koja naglašava instrumentalnu/kvantiutativnu jednakost. Dokument u čijoj je izradi učestvovalo MO, stavlja akcenat na važnost kvantitativne rodne jednakosti i za takvo tumačenje R1325 ključno je pitanje poboljšanja učešća žena u sektoru bezbednosti i odbrane u Srbiji. Dominantna logika rodne bezbednosti koja proističe iz viđenja postkonflikta kao pitanja spoljne politike (tj. učešća u mirovnim operacijama) naglašava da žene mogu biti bezbedne kroz jednakost šansi, i da su sigurne ukoliko su formalni politički akteri. R1325 je politički prevedena kao dokument koji treba da ojača liberalno shvatanje rodne bezbednosti.

Zaključci

U Srbiji R1325 je korišćena i interpretirana na različite načine a od strane raznih aktera koji tvrde da imaju politički autoritet u vezi sa ovom rezolucijom, tako da se međusobno veoma razlikuju vizije rodne bezbednosti. Članak predstavlja poglede sve tri studije slučaja i naglašava snažne antagonizme u odnosu na diskurs postkonflikta i/ili rodne bezbednosti, što oblikuje i političko tumačenje R1325.

Da podsetimo, **SEESAC** zastupa stav da Srbija i dalje oseća posledice rata i konflikta. Postkonfliktna rekonstrukcija zavisi od podrške u izgradnji kapaciteta i razvojnih programa. Ova logika rodne bezbednosti naglašava potrebu uključivanja žena i ženskih problema i to se smatra vrlo značajnim međunarodni mir i bezbednost.

Žene u crnom zastupaju stav da postkonfliktni napredak Srbije zavisi isključivo od prihvatanja odgovornosti za prethodni konflikt. Logika rodne bezbednosti koju ističu Žene u crnom poziva na radikalno promišljanje o subjektima bezbednosti u budućnosti.

Preporuke NAP-a (MO) umanjuju direktnu povezanost Srbije sa konfliktom. Vizije postkonfliktnog fokusiraju se na ulogu Srbije kao spoljašnjeg aktera u mirovnim procesima i operacijama. Po njima, rodna bezbednost se može postići primenom liberalnih shvatanja jednakosti. Svaka inicijativa predstavlja veoma različita shvatanja “postkonflikta” i “rodne jednakosti”, a sve se tiču budućnosti Srbije.

Antagonizmi u vezi sa „postkonfliktnim“ se prepliću i oblikuju normativna rešenja za „rodnu bezbednost“, što utiče na političke akcije. Žena u crnom su kritikovale inicijativu NAP-a, a preporuke NAP-a su viđene kao podrška militarističkoj viziji bezbednosti koja ne uspeva da reši „bezbednosne rizike ukoliko se Srbija ne suoči sa kriminalnom prošalošću (ili) ne osude genocid u Srebrenici“ (Žene u crnom 2010:3). Ipak, mnogi koji su bili uključeni u radne grupe NAP-a smatraju da kritike Žena u crnom nisu relevantne za uspešnu implementaciju R1325. Debate oko interpretacije „rodne

bezbednosti“ u NAP-u Srbije odražavaju način na koji politički akteri percipiraju vezu Srbije sa konfliktom i postkonfliktnom rekonstrukcijom.

Ovo otvara pitanje o vezama reprezentacije roda i konfiguracije postkonflikta. Veze između percepcije postkonflikta i „rodne bezbednosti“ su vidljive u primerima iznetim u ovom članku. Naprimera, tamo gde se naglašava postkonfliktna nebezbednost i kriminal – kao što to tvrdi UNDP i njegove agencije – rodni problemi su usko povezani sa tim izazovima. Sa alternativnog stanovišta, tamo gde je fokus na kritikama militarizacije i njegovih procesa vezan za postkonflikt – kao što to tvrde Žene u crnom – onda rodni izazovi uključuju ciljeve i načine da se razreše procesi militarizma. Međutim, ako se postkonfliktni problemi povezuju sa participacijom oružanih snaga onda rodna perspektiva naglašava potrebu za numeričkom/kvantitativnom jednakošću unutar oružanih snaga.

Stavljajući u prvi plan ulogu R1325 ove tri inicijative pokazuju različitost: „rodna bezbednost“ u Srbiji može biti raznovrstana i kontradiktorna. Kao i Wibben (2011), i ja verujem da stvaranjem prostora za raznovrsne narative bezbednosti omogućava i to da „kontradikcije mogu biti videne kao nešto što obogaćuje, više nego što stvara problem koji treba da se premosti“. Ove kontradiktorne vizije bezbednosti obogaćuju zato što nas teraju da se zapitamo: *kako i zašto* različite vizije „rodne bezbednosti“ postoje u vezi sa R1325? Da bismo odgovorili na ova pitanja, od ključne je važnosti da sagledamo vezu između ličnih-političkih identiteta u vezi sa budućom postkonfliktnom rekonstrukcijom, ciljevima projekta gender mainstreaming-a i političkog tumačenja R1325. Dakle, možemo videti da rezolucija služi da se *legitimišu* (najčešće postojeće) vizije postkonflikta: od uverenja koje zastupaju Žene u crnom da bi Srbija trebalo da prihvati političku odgovornost do dominantne ambicije radnih grupa koje su pravile NAP da udalje Srbiju od konflikata 1990-ih godina.

Antagonizmi u vezi sa „postkonfliktom“ su plodotvorni jer što otvaraju prostore za različite percepcije rodne bezbednosti. Svi programi i mere razmotrene u ovom članku su veoma važne, zato što svaka uobličava neku viziju rodne jednakosti. Ove tenzije i debate donose nove politike: bez ovih debata, mi ne možemo ići napred i proveravati granice politike i političkih promena. najveći Potencijal R1325 leži u refleksijama i izazovima koje pruža. Helen Kinsella je 2004. godine tvrdila da je potencijal R1325 u oblikovanju pojma žena i roda značajan. Gledajući kako je R1325 politički prevedena u programima u Srbiji, Kinseline reči i dalje zvuče istinito kao alternativne interpretacije rodne bezbednosti koje mogu biti identifikovane kroz različite inicijative inspirisane R1325.

(Laura McLeod je profesorka na Univerzitetu u Mančesteru, Velika Britanija)

Pitanja za diskusiju:

- Koji su akteri u Srbiji bave R1325? Koje su razlike među tim inicijativama postoje u odnosu na konflikt/ratnu prošlost i probleme sa kojima se Srbija suočava u postkonfliktnom periodu?
- Na koji način takvi različiti pristupi utiču na odnos prema R1325? (Tumačenje, implementaciju?)
- U koje svrhe R1325 služi sadašnjoj eliti na vlasti u Srbiji? Kako vlast u Srbiji koristi R1325 za pozicioniranje Srbije na međunarodnoj sceni?
- Kakvu odgovornost za zlo/upotrebu R1325 od strane političkih i vojnih elita imaju neke NVO? Šta to znači za naš rad na monitoringu implementacije R1325?
- Šta podrazumevate pod "razoružanje"? Kako vi shvatate "razoružanje"?
- Da li mislite da bi razoružanje (u smislu koje to vidi UNDP) dovelo do smanjenja seksualnog nasilja?
- Da li vi vidite lako i malokalibarsko naoružanje (SALW) kao opasnost po žene samo u smislu seksualnog nasilja? U kom smislu je razoružanje bitno za ženski pokret? U kom smislu za vas lično? U kom smislu za građane i građanke Srbije?
- Šta mislite zašto SEESAC ima ograničenu ulogu kada je reč o ograničenju naoružanja? Šta sprečava ovu agenciju da uvede konkretne mere koje bi uništile svo naoružanje koje države poseduju?
- Da možda vidite vezu između odgovora na vaše pitanje o razoružanju i Rezolucije Žene, mir, bezbednost Žena u crnom? Koja je to veza?
- Šta ti je najvažnije u ovom članku? Koja znanja si stekla? Koje pouke?

Izveštaj Globalne mreže žena graditeljki mira (GNWP)

Nasilje kao bolest

Lejman Gbovi (Leyman Gbowee), dobitnica Nobelove nagrade za mir 2011. godine čestitala je „GNWP-ICAN na izvanrednoj inicijativi!“ – monitoringu Rezolucije 1325 koji je predstavila Globalna mreža žena graditeljki mira (Global Network of Women Peace Builders – GNWP).

Uopšteno, širi se razumevanje rodne dimenzije konflikata i njena uloga u izgradnji mira, ali je progres veoma spor, neuravnotežen, nedostaju mu resursi i podrška, poručila je Mavik Cabrera Baljesa (Mavic-Cabrera-Balleza) iz GNWP-a. Iako postoje 32 nacionalna akciona plana (NAP), to nije dovoljno jer 193 zemlje treba da implementiraju Rezoluciju.

Ona je prezentovala rezultate monitoringa Rezolucije 1325 u Avganistanu, Kolumbiji, Kongu, Liberiji i Ugandi, kao i iskustva iz Burundija, Kanade, Nepala, Holandije, Filipina, Španije, Švedske. Sve pokazuje da žene ne učestvuju dovoljno ni u upravljanju na lokalnom nivou ni u sektoru bezbednosti. Veliki je raskorak u implementaciji rodno odgovornih zakona i politika, uključujući NAP-ove za Rezoluciju 1325. Resursi, kapaciteti, politički uticaj i mesto koje zauzima implementaciono telo NAP-a u vladi je jednako važno kao njegovo finansiranje i indikatori.

Zdravstvena zaštita žena, žrtava seksualnog i rodno zasnovanog nasilja u konfliktnim područjima kao što su Burundi i Nepal bila je centralna tema prezentacije GNWP 25. oktobra u saradnji sa Populacionom fondom UN. Obe zemlje nemaju dovoljno kapaciteta i iskustava za ovakve slučajeve. Oni se ne saniraju ili se tretiraju kao svaka bolest. Medicinski dokazi se ne uzimaju na propisan način, pa žene nemaju odgovarajući tretman i pristup pravdi.

Iako izveštaji iz 2010. godine pokazuju napredak u prvoj dekadi nakon usvajanja Rezolucije 1325, svi su saglasni da i dalje nema mehanizama koji bi evaluirali i pratili implementaciju Rezolucije 1325 i rezolucija 1820, 1960, 1888 i 1889 na regionalnom, nacionalnom i globalnom nivou.

Kako bi premostili jaz između političkih diskusija, implementacije i akcije na terenu u vezi mira, žena i bezbednosnih pitanja, GNWP je inicirao izgradnju kapaciteta civilnog društva, naročito ženskih organizacija, kako bi efektivno kontrolisale primenu Rezolucije 1325, podržale njenu implementaciju naročito na nacionalnom nivou, pružile globalnu perspektivu o stanju implementacije Rezolucije 1325, koja bi trebala da bude obogaćena dosadašnjim iskustvima, konstantno radile na svima, a ne samo na Rezoluciji 1325 i povećale višestruku odgovornost država.

GNWP je utvrdio veliki raskorak u podacima o ženama, miru i bezbednosti u svim oblastima, naročito u podacima o seksualnom i rodno zasnovanom nasilju. Podaci se loše sakupljaju, rezultiraju nepouzdanim analizama, a rodna diferencijacija podataka je češće izuzetak nego pravilo.

Finansiranje organizacija civilnog društva koje se bave ženama, mirom i bezbednošću je nedovoljno. Donatori favorizuju "projektne programe", a ne "jezgra". U post-konfliktnim zemljama donacije nisu transparentne.

Za razliku od prošle, analiza 2011. godine ograničeno napreduje. Nalazi iz 2011. godine uočavaju specifične nedostatke i stavove na implementaciji Rezolucije i njenim izazovima.

GNWP su posvećene monitoringu Rezolucije 1325 kako bi formulisale solidnu bazu podataka o Rezoluciji, identifikovale najbolje prakse, raskorake i izazove, i preporučile gde treba usmeriti energiju i resurse kako bi implementacija uspela.

(Revidirani Izveštaj "Žene računaju: Rezolucija Saveta bezbednosti UN 1325 - Monitoring organizacija civilnog društva" trebalo bi da bude objavljen ovih dana)

Šta je priča?

„Želim da se (ova publikacija) ne smatra kao izveštaj, nego više kao nešto što vas nasmejava i kaže, 'Kako to može da se desi?'. I ja želim da navedem (pažnju na činjenicu) da je 1325 važna, a ne samo njena sestra rezolucija.“

- Igballe Rogova, Izvršna direktorka,
Mreža Žena Kosova

„Uvek postoji rizik od reakcije posle rata, i odmah pomislim da je to ono što se osetilo. Žene su takođe frustrirane. Sećam se da je Igo bila ta koja mi je rekla da više nikada neće otići ni na jednu drugu konferenciju o 1325; njoj je dosta toga. Zato mislim da je postojao neki umor ili frustracija u to vreme. Ali se nadam da je prošao. To je bilo vreme velikih očekivanja i onda (...) možda se stvari nisu odvijale onako kako su se ljudi nadali.“

– Sirpa Rautio, bivši Šef za ljudska prava i kancelariju za rodna pitanja, Misija
Evropske Unije
na Kosovu za Vladavinu Prava (EULEX)

„Muka mi je od izveštaja“, rekla je Igballe (Igo) Rogova grupi mladih žena okupljenih oko drvenog stola za piknik u Prištini. „Ljudi, kao što sam rekla: Muka mi je i od konferencija o rezoluciji 1325“. Kao Izvršna direktorka Mreže Žena Kosova (MŽK), ona je govorila na desetina konferencija u Briselu, Beču i Stokholmu o Rezoluciji 1325 Saveta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija o Ženama, Miru i Bezbednosti. Ova Rezolucija potvrđuje značajnu ulogu žena u sprečavanju i rešavanju sukoba, mirovne pregovore, mirotvorstvo, humanitarnu pomoć i rekonstrukciju. Poziva na ravnopravno učešće žena u svim naporima za dalji mir i bezbednost.

„Nikada više neću otići na neku drugu konferenciju. Znaite zašto? Zato što su to samo reči. Vi samo govorite dok se ljudi na visokom nivou pretvaraju da vas slupaju. Ali oni ne preduzimaju bilo kakve akcije. I onda vi, posle dva meseca, odete na neku drugu konferenciju na istu temu, i ponavljate se. „Muka mi je i umorna sam od razgovora sa ljudima koji ne slušaju. Želim da vidim nešto akcije.“ Žene su klimnule glavnom podržavajući je, i sve su uzele po gutljaj Pečkog piva. Bilo je to tokom leta, one su se sakupile na piće kako bi razgovarale o sastavljanju izveštaja o sprovođenju Rezolucije 1325 u poslednjih deset godina na Kosovu.

Zbunjeno, jedna žena je upitala: „Onda, zbog čega sada želiš da radiš na ovom izveštaju?“

„Ne želim da se isti smatra izveštajem,“ rekla je Igballe, „više kao nešto što će vas nasmejati i gde ćete reći 'Kako to može da se desi?' I želim da podsetim ljude da je i 1325 važna, ne samo njene sestre rezolucije.“

Pet istraživača je započelo sa prikupljanjem priča iz organa UN, vojnih snaga, Kosovskih institucija i aktivista. Nazlie Bala, aktivistkinja za ženska prava, opisala je pitanja na koja su nastojale da najjasnije odgovore: „Mi smo se koristili 1325 još od 1999, čak pre nego što je Rezolucija postojala,“ rekla je ona „i koliko se rezolucija sprovodi od strane onih koji su odgovorni za sprovođenje je pitanje koje zahteva odgovor. Ona je započela sa Misijom UN, i koliko je ista sprovedena mi to ne znamo. Druge agencije UN je imaju u svojim dokumentima, ali koliko se koristi, to ne znamo.“

Istraživačice znaju iz prethodnih iskustava da razbijanje donekle nedostižne Rezolucije u merljive akcije nije bio lak zadatak. Međutim, njihova zalaganja su bila obasjana: Generalni Sekretar UN-a predložio je pokazatelje za merenje Rezolucije 1325 koji

sada mogu da posluže kao njihov vodič. Sa ovim pokazateljima u ruci, istraživačice su ulazile u kancelarije i barove, pile kafu i vino, pisale emailove, emailove i što više emailova, tražeći informacije od različitih institucija.

Ovo su činjenice koje su one sakupile i priče koje su čule. Ova publikacija uključuje „činjenice“: statistike, datume, imena, mesta i pitanja u vezi sa sprovođenjem Rezolucije 1325 na Kosovu. Ipak, ista uključuje i „fabule“, a to su „naracije koje imaju za cilj da sprovedu korisnu istinu“, kao što ističe Merriam Webster. Stoga, dok mi ne tvrdimo da su sve priče ovde predstavljene činjenične, mi smatramo da su one ključne u ilustrovanju toga kako ljudi pamte i veruju da je Rezolucija sprovedena. Kada su priče kontradiktorne, mogu da rasvetle nesporazume i lošu komunikaciju koja može da uspori saradnju i napredak u sprovođenju Rezolucije.

Dok su pokazatelji Generalnog Sekretara bili korisni za vođenje našeg istraživanja, kada smo počeli sa pisanjem oni su ubrzo postali „luda košulja“ koja je zamaglila poprečne teme i ugušila gusti opis koji proističe iz naših intervju. Priče izgleda da se ne uklapaju sa pokazateljima, ali puknu izvan šavova pokazatelja. Sprečavanje nasilja u porodici zahteva pravnu zaštitu, ali i ekonomsku nezavisnost, veće učešće žena u policiji, i, na primer, obuku za policiju i sudije. Tako su naši nalazi koji se odnose na pokazatelje Generalnog Sekretara UN, ispleteni širom poglavlja, a ne uredno organizovani u malim kategorijama. U slučaju da propustite neku od lekcija bajke, zaključci su sažeti u prilogu.

Ovo uvodno poglavlje obuhvata definiciju Rezolucije 1325, kao i shvatanja ispitanika o Rezoluciji. Takođe predstavlja ključne aktere u post-konfliktnom kontekstu na Kosovu. Prvi deo se fokusira na učešće žena u međunarodne organizacije; pregovori, Kosovske politike; i ostale Kosovske institucije kao što je Policija Kosova i nove bezbednosne snage. Drugi deo zajedno tkuje „stubove“ Generalnog Sekretara o sprečavanju, zaštiti i pomoći i oporavku u pet poglavlja koji se fokusiraju na očuvanje bezbednosti žena. Ovo se odnosi na nesigurnosti naglašene od strane ispitanika, ali i identifikovani u prethodnim istraživanjima: seksualno nasilje iz vremena rata; sprečavanje daljih sukoba; trgovina ljudima; nasilje u porodici; i ljudska bezbednost šire. U zaključku sumiramo ključne nalaze do mere do koje je sprovedena Rezolucija 1325; faktori koji doprinose ili ometaju sprovođenje iste; i predložene akcije za dalje kretanje.

„Mi imamo Editu! Zašto nju ne uzmete?“

„Znači to je ta pobjeda. Radile smo naporno za Beč. Dobile smo Dijalog u Briselu.“

- Edita Tahiri, Potpredsjednica vlade za spoljna pitanja i nacionalnu bezbednost i Šef Tehničkog dijaloga sa Srbijom

„Ako pogledate danas Editu,“ rekla je Igballe Rogova, „mi smo obavile dosta posla oko nje. Tokom pregovora (u 2006) izašle smo na ulicu i vikale, „Mi imamo Editu! Zašto nju ne uzmete?“ Edita Tahiri je imala iskustva sa pregovorima koji datiraju još iz Konferencije u Rambujeu 1999, kao i prethodno kroz učešće u spoljnoj politici Demokratskog Saveza Kosova (LDK) tokom 1990-ih. Ipak, samo u 2011, data joj je zvanična diplomatska uloga u posleratnom Kosovu, kao šef Tehničkog dijaloga sa Srbijom. Skoro decenija duge borbe aktivistkinja ženskih prava da dobiju sedište za pregovaračkim stolom se konačno isplatila. Imenovanje Edite Tahiri na čelu tehničkog dijaloga u 2011 je bio čvrst korak ka sprovođenju Rezolucije 1325.

„Moram reći da su danas, u ovo vreme, žene obavile dosta napretka ne samo na Kosovu, nego i širom sveta,“ navodi Edita Tahiri u 2011:

Mislim da je ovo pobjeda za naš rad, da dokažemo društvu da žena na Kosovu ima kapacitet da vodi na sličan način kao i muškarci. Ne bi trebalo da postoji rodna diskriminacija (u državnim) vodećim strukturama. To je ta pobjeda. Radili smo naporno za Beč. Dobili smo Dijalog u Briselu.

Do danas, dijalog je obuhvatio „praktična pitanja“ koja mogu „poboljšati živote ljudi“, rekla je Edita Tahiri:

Počeli smo da govorimo o slobodi kretanja, slobodnoj trgovini, ili o pitanju energije i telekomunikacija. Onda smo govorili o povratku dokumenata koje je Srbija oduzela Kosovu tokom rata kao što je registracija civila i kadastar; ratna šteta Kosovske kulturne baštine; pitanje nestalih lica, itd. Govorićemo o prevozu i ostalim tehničkim pitanjima.

Još treba da se vidi da li će Edita Tahiri biti u stanju da iskoristi svoj položaj kako bi zastupala za važna pitanja za žene tokom Tehničkog dijaloga sa Srbijom. „Do koje mere ste bili u stanju da podignete pitanja koja se tiču specifično žena i devojaka, unutar pregovora,“ upitali smo je.

Dakle, ovo nije bila tema, ali sam sigurna da kada budemo došli do teme o ratnim štetama, da ćemo inicirati ovu raspravu. [...] Moj fokus je dijalog, interesi, pitanja, ali ponekad ne mogu vizualizirati koji su ženski interesi. [...] Mislim da samo razmišljam o temi nestalih lica i ratnih šteta; a onda moramo da radimo po pitanju žena.